

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักจิตวิทยา นักการศึกษา รวมทั้งจิตแพทย์เด็กต่างให้ความสำคัญแก่วัยเด็ก ในช่วงต้นของชีวิต ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กในวัยอนุบาลเป็นวัยพื้นฐานของการเป็นผู้ใหญ่ ถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม การเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความสามารถที่เขามีอยู่อย่างเต็มที่ตามวัยก็ย่อมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม หากเด็กวัยนี้ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ขาดประสบการณ์ที่ควรได้รับตามความเหมาะสมของวัย หรือไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ต้อโอกาส (ประดินันท์ อุปมัย, 2524)

ดังนั้น การศึกษาเรื่องสภาพการเตรียมเด็กวัยอนุบาลเพื่อเข้าศึกษาต่อชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพการเตรียมเด็กวัยอนุบาลเพื่อสอบเข้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ปรากฏในปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเตรียมเด็ก ตลอดจนความคิดเห็นของผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง และสามารถนำข้อมูลที่ได้มา เป็นพื้นฐานในการคิดและดำเนินการปรับปรุงการจัดการศึกษา ช่วงรอยต่อ (Transition Period) ในระดับอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

- 1.1 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา
- 1.2 แนวคิดและหลักการการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา
- 1.3 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา
- 1.4 หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในประเทศไทย
- 1.5 การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล
- 1.6 ปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาล

2. เด็กวัยอนุบาล
  - 2.1 ธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยอนุบาล
  - 2.2 ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กวัย 3-6 ปี
  - 2.3 การเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาล
  - 2.4 ความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็กวัยอนุบาล
3. การกวดวิชา
  - 3.1 ความหมายของการกวดวิชา
  - 3.2 รูปแบบของการกวดวิชา
  - 3.3 การกวดวิชาในระดับอนุบาล
  - 3.4 ผลของการกวดวิชา
4. การบริหารงานในโรงเรียนอนุบาล
5. การจัดการเรียนการสอนของครูอนุบาล
6. ผู้ปกครองกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาล

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

การที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติจำเป็นต้องอาศัยกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณภาพในการทำงาน ตลอดจนการรู้จักการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพนั้นกระทำได้โดยการให้การศึกษา อันจัดได้ว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาหรือปรับปรุงจิตใจ อุนิสัย และคุณสมบัติทางกายภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ให้ดีขึ้น นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นการสอนคนให้มีความรู้ความสามารถในการที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สุดใจ เหล่าสุนทร, 2518) ทั้งนี้ในการจัดการศึกษานั้น จำเป็นต้องอาศัยทั้งระบบการศึกษาที่ดี มีประสิทธิภาพในทุก

ระดับการศึกษาและอาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั่วไปต่างเน้นถึงความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุด การพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพมีผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่เยาว์วัย ถ้าหากเด็กในวัยนี้ไม่ได้รับการเอาใจใส่ เมื่อพ้นวัยนี้ไปเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยความยากลำบาก ในบางเรื่องเด็กอาจจะไม่สามารถเรียนรู้ได้อีกเลย (ฉวีวรรณ จึงเจริญ, 2528) การจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาลจึงเป็นเรื่องที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้ากันมาเป็นเวลานาน โดยฟรอยด์ (Freud, 1949) นักจิตวิเคราะห์ผู้มีชื่อเสียงได้ชี้ให้เห็นว่า วัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ก็คือในระยะ 5 ปีแรก ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจะมีอิทธิพลต่อชีวิตคนเราไปตลอดจนถึงวาระสุดท้าย และฟรอยด์ยังเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูในระยะแรกนั้นจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคตอีกด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดของเฮิร์ลอค (Hurlock, 1959) ที่ว่า วัยเด็กนับเป็นวัยแห่งวิกฤตกาลในการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นระยะสร้างพื้นฐานของจิตใจในวัยผู้ใหญ่ต่อไป ถึงแม้บุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่จะแตกต่างจากวัยเด็กมากเท่าใดก็ตาม แต่จะเป็นความแตกต่างที่มาจากรากฐานในวัยเด็ก นอกจากนี้สปินทอลล์ (Spintball, 1974) ยังได้ชี้ว่า ช่วง 5 ปีแรกของมนุษย์เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการวางรากฐานบุคลิกภาพ ซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพนั้นเด็กจะต้องมีการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ได้รับโดยการตอบสนองนี้มีผลมาจากภาวะทางร่างกาย สติปัญญา และประสบการณ์ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม

นวลศิริ เป่าโลหิต (2520) ได้กล่าวว่าเด็กวัยอนุบาล คือเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 2-5 ปี เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด พัฒนาการที่สำคัญในช่วงนี้ได้แก่ กระบวนการเจริญเติบโตทางร่างกาย การเรียนรู้และการรับรู้ ความคิดและการมีเหตุผล ตลอดจนพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในอันที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพและการเข้าใจตน

ฟรอสท์ (Frost, 1977) กล่าวว่า เด็กในช่วง 4-5 ปีแรก เป็นช่วงเวลาที่มีความเจริญงอกงามทางด้านร่างกายและจิตใจเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วที่สุด นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกที่ไวต่ออิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นอย่างมาก

จากรายงานผลการวิจัยของบลูม (Bloom, 1964 อ้างถึงใน โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531) พบว่า เด็กแรกเกิดจนถึง 4 ขวบจะมีการพัฒนาทางด้านสติปัญญาถึงร้อยละ 50 และจาก 4-8 ขวบ จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในช่วง 8-17 ปี จะเห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์ มากกว่า 3 ใน 4 ได้รับการพัฒนาเมื่ออายุประมาณ 9 ปี ดังนั้นการที่เด็กได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจึงนับได้ว่าเป็นการกระตุ้น สนับสนุน และส่งเสริมให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

นอกจากนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า พื้นฐานของการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาล เป็นระยะที่จะเพาะทัศนคติและอุปนิสัย ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต การนำทางเด็กในการปลูกฝังนิสัยที่ดี จึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินอย่างระมัดระวัง พ่อแม่เป็นจำนวนมากยังไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็กดีนัก ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นที่พึ่งพิงแหล่งสุดท้ายในการนำเด็กให้มีทัศนคติและอุปนิสัยที่พึงปรารถนา

ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาลมีความสำคัญและมีความจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการศึกษาในระดับอื่น ๆ มิใช่เพื่อให้ความรู้แก่เด็ก แต่เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา และเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตร ในขณะที่สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเช่นในปัจจุบันที่บิดา มารดาต้องออกทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาและโอกาสในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ประกอบกับยังขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยโรงเรียนอนุบาลช่วยอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษ

เบญจา แสงมลิ (2518) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกยุคทุกสมัยเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอมเสมอมา โดยที่ผู้ใหญ่จะเข้าใจหลักการศึกษาหรือไม่ก็ตาม สิ่งผู้ใหญ่ปรารถนาก็คือ อยากให้ลูกหลานเติบโตเป็นคนดี มีเงินทองลาภยศสรรเสริญ การปลูกฝังอบรมเด็กนั้นจึงต้องประกอบด้วยขั้นตอน และหลักการที่ละเอียดอ่อน สามารถเข้าถึงจิตใจของเด็ก เอกวิทย์ ณ ถลาง (2520) กล่าวว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อน 6 ปี หรือก่อนการศึกษาภาคบังคับมีความสำคัญต่อชาติ กล่าวคือ ถ้าจัดการศึกษาให้เด็กก่อน 6 ขวบได้สำเร็จจะเป็นเครื่องประกันพื้นฐานที่ดีในการจัดการศึกษาช่วงต่อ ๆ มา

Educational Politics Commission (EPC) ของสหรัฐอเมริกาได้แถลงการในเดือนพฤษภาคม ปี 1966 เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาสำหรับเด็กอนุบาลว่า หัวใจสำคัญของการศึกษาในระยะเริ่มแรกก็คือ การที่จะช่วยให้สติปัญญาของเด็กได้รับการพัฒนา เพราะเด็กที่เพิ่งได้รู้จักกับโลกภายนอก ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเขาเป็นสิ่งที่ใหม่ที่เด็กได้เรียนรู้ เช่น โลกของธรรมชาติ โลกของการเล่น โลกของตัวเอง และโลกของเด็กคนอื่น ความจริงก่อนที่เด็กจะเข้ามาอยู่ในโรงเรียนนั้น เด็กได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาบ้างแล้ว แต่โรงเรียนจะช่วยทำให้ประสบการณ์ของเด็กขยายกว้างออกไปอีก นอกจากการพัฒนาทางด้านสติปัญญาแล้วประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงอนุบาลนี้ จะช่วยพัฒนาทางด้านอารมณ์ของเด็กแต่ละคนด้วย กล่าวคือ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัย รู้จักการยกย่องนับถือตนเอง และที่สำคัญก็คือ ทำให้เด็กมีความรู้สึกว่า เขาได้ประสบกับความสำเร็จบางอย่างเมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียน นั่นคือ การที่เขาสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองและช่วยผู้อื่น เขาจะเกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นที่ยอมรับและมีคุณค่า ดังนั้นการศึกษาในระดับนี้จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง และควรจะเป็นส่วนหนึ่งของวัยเด็ก เพราะสิ่งที่เด็กได้รับในช่วงแรกจนถึง 6 ปี ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมาก และเป็นรากฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น (Frost, 1977)

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษานับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง และเด็กในวัยอนุบาลนั้นจึงควรได้รับการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ อีกทั้งยังต้องมีการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมกับการวางพื้นฐานของพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ โรงเรียนอนุบาลจึงจัดได้ว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อเด็กเป็นอย่างมาก อีกทั้งในปัจจุบันผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลกันเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าไปอยู่ในโรงเรียนอนุบาลแล้ว ถ้าเด็กไม่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมจัดได้ว่าเป็นเด็กที่ต้อยโอกาส และมีผลทำให้การเรียนรู้ในระยะต่อ ๆ ไป เกิดความล้มเหลวและไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลจึงควรมุ่งจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญในพัฒนาการทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน ไม่ควรมุ่งเน้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะพัฒนาการทุกด้านมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อน

ไปกว่ากัน และมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ถ้าส่งเสริมหรือสกัดกั้นพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ

แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

แนวคิดที่สำคัญในการนำมาจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษามีดังต่อไปนี้คือ (อ้างถึงใน ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521)

พลาโต (Plato) มีความเห็นว่า เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน มาตั้งแต่กำเนิด การให้การศึกษาระดับอนุบาลควรคำนึงถึงความสามารถของเด็กที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ คอมินิอุส (Comenius) ที่เห็นถึงความสำคัญของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะในด้านความสนใจและความสามารถ และยังได้เห็นว่า "เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ตัวเล็ก" ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ควรเตรียมเด็กให้พร้อมเสียก่อน ไม่ควรเร่งรีบสอนเมื่อเด็กไม่พร้อม

เฟลอบีล (Froebel) นักการศึกษาชาวเยอรมัน ได้รับการยกย่องว่าเป็น "บิดาแห่งการอนุบาลศึกษา" แนวคิดของเขาเป็นที่ยอมรับและนิยมกันมากจนถึงปัจจุบัน เฟลอบีล มีความเชื่อว่า ครูควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กให้เจริญขึ้น ด้วยการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นเครื่องมือ เฟลอบีลเน้นการจัดกิจกรรม โดยถือว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ใน ซึ่งอาจจะแสดงออกเมื่อได้รับการสนับสนุน เฟลอบีลได้ตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้น โดยเรียกว่า "Kindergarten" แปลว่า "สวนเด็ก" โดยยึดหลักในการจัดกิจกรรมดังนี้

1. การเล่นเป็นการทำงานของเด็ก และการเล่นเป็นการเรียนของเด็กด้วย อีกทั้งยังช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาตัวเอง
2. เกม เพลง และกีฬา ช่วยให้เด็กสนุกสนาน เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการระบายอารมณ์ และความรู้สึกภายในออกมา อีกทั้งยังได้ฝึกและพัฒนาอวัยวะทุกส่วนของร่างกายไปพร้อมกัน
3. การใช้วัสดุอุปกรณ์ จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์และการคิดริเริ่มจากการประดิษฐ์วัสดุ อุปกรณ์

4. การฝึกให้เด็กทำงานต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การเลี้ยงสัตว์ เป็นการช่วยฝึกและพัฒนาทางนิสัย และการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก ช่วยปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตา รักสัตว์ รักต้นไม้

นอกจากนี้ ในรายงานของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลไว้ดังต่อไปนี้

มอนเตสซอรี (Montessori) แพทย์และนักจิตวิทยาชาวอิตาลี มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับหลักการของเฟลอบเบลเป็นส่วนใหญ่ เช่น การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลด้วยธรรมชาติ มีสนามให้เด็กวิ่งออกกำลังกาย แต่ในส่วนที่ขัดแย้งกันก็คือ การจัดชั้นเรียนแบบเป็นระเบียบของเฟลอบเบล มอนเตสซอรีมีแนวคิดที่ควรให้เสรีแก่เด็กในการแสวงหาความรู้ เขาเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายใน ควรได้รับการสนับสนุนให้แสดงออกอย่างถูกต้อง โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองและสมัครใจ ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวในการจัดกิจกรรม มอนเตสซอรีได้จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้น เรียกว่า "บ้านเด็ก" โดยจัดโรงเรียนให้เหมือนกับบ้าน มีเครื่องเล่นที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องครัว เป็นต้น เด็กมาโรงเรียนก็จะมีความรู้สึกอบอุ่น คุ้นเคย เหมือนอยู่ที่บ้านของตนเอง

ดิวอี้ (Dewey) นักปรัชญาและนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน มีความเชื่อว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อจัดการเรียนการสอนตามประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็ก นอกจากนี้ ดิวอี้ยังเห็นว่าเด็กควรจะมีเสรีภาพในการคิดและแสดงออก การให้การศึกษาอบรมเด็กต้อง "ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง" โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก และให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง ให้เด็กหาประสบการณ์ในกิจกรรมนั้น ๆ ประสบการณ์คือความรู้ที่แท้จริงที่เด็กได้รับโดยพบเห็นด้วยตัวเองจริง ๆ มิใช่ครูบอก หรือครูเชื่อว่าอย่างนั้นอย่างนี้ก็จำเอาไว้ความงอกงามทุกด้านของเด็กคือวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเจริญงอกงามเองได้ก็จะเกิดความเจริญงอกงามต่อ ๆ ไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด แม้เขาจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม ฉะนั้น โรงเรียนจึงต้องเป็นสถานที่ที่สร้างประสบการณ์ให้เด็กได้สัมพันธ์กับสังคม และประสบการณ์นั้นเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้สติปัญญาและความคิดที่มีการลงมือปฏิบัติ

รุชโซ (Rousseau) ได้เริ่มต้นศึกษาจากธรรมชาติของเด็กเขาได้เปลี่ยนความเชื่อเดิมที่ว่า เด็กเป็นส่วนย่อยของผู้ใหญ่ รุชโซได้แยกรูปแบบและเนื้อหาการสอนเด็กจากวิธีการเดิมที่ใช้กับเด็กโต และตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เน้นในเรื่องการให้เด็กได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ไม่ควรเน้นเรื่องความจำ เห็นคุณค่าการเล่นของเด็ก เด็กจะต้องไม่ได้รับคำสั่งที่เป็นคำพูดทุกชนิด การเรียนรู้ของเด็กจะต้องเกิดจากประสบการณ์เท่านั้น เด็กต้องไม่ได้รับการลงโทษทุกชนิด และต้องไม่ถูกร้องให้กล่าวคำขอโทษ การกระทำที่เด็กทำจะไม่ถือว่าเป็นผิดศีลธรรม

ในวงการศึกษาคือว่ารุชโซเป็นคนแรกที่จุดไฟความคิดให้แก่ทุก ๆ คน ว่าเด็กต้องเป็นเด็ก เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ แล้วไปสอนเขาโดยคิดว่าเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติในฐานะเด็กคนหนึ่ง จะต้องได้รับการศึกษาแบบธรรมชาติเรียนรู้ตามธรรมชาติ โดยใช้ประสาทสัมผัสโดยผ่านเครื่องมือที่สำคัญในตัว คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส (อารี สันหลวี, 2529)

เปสตาลอซซี (Pestalozzi) เป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ของการศึกษาเด็กเล็ก เปสตาลอซซีได้ทုံมความคิดทั้งหมดของเขามาที่เด็กอย่างแท้จริง และยังได้นำเอาความคิดใหม่ ๆ จากทฤษฎีทางการศึกษา นำมาปรับปรุงแล้วเอามาใช้ในห้องเรียน เขาเสนอแนวคิดที่ว่า การสอนในบ้านเป็นสำคัญที่สุด สำหรับการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการสอนเหมือนในบ้าน แต่ขยายวงใหญ่ขึ้น เขาเน้นในเรื่องที่ให้เด็กได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่ทำตัวเป็นแบบฉบับที่ดีให้เด็กเห็นบ่อย ๆ (อารี สันหลวี, 2529) และเขายังให้ความสนใจในลักษณะของการจัดการศึกษาเด็กเล็ก 3 ประการ คือ

1. เด็กยากจนจะถูกกีดกันออกจากโรงเรียน
2. ลักษณะการเรียนการสอนเป็นแบบท่องจำ ซึ่งเปสตาลอซซีเรียกว่า

Super Ficial Verbosity (พูดกว้าง ๆ รู้แบบผิวเผิน ท่องจำแบบนกแก้วนกขุนทอง)

3. การทำการลงโทษเด็กอย่างรุนแรงเมื่อเด็กจำบทเรียนไม่ได้

เปียเจต์ (Piaget) มีแนวคิดที่ว่า เด็กตั้งแต่เกิดมาจะเริ่มเรียนรู้ เด็กในวัย 0-2 ปี จะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้าและจากการเคลื่อนไหว เด็กอายุ 2-7 ปี จะเรียนรู้จากภาษาและการเลียนแบบ เด็กอายุ 7-11 ปี จะเรียนรู้จากของจริง เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมจากการปฏิบัติ และอายุ 11 ปีขึ้นไปจะคิดเป็นนามธรรมได้

แนวคิดจากนักการศึกษาที่สำคัญได้ส่งผลถึงหลักการของการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาลนั้น ในปัจจุบันมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ ดังที่ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2531) ได้เสนอความคิดเห็นเรื่องการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไว้ว่า ในปัจจุบันนี้มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ตั้งแต่แนวการจัดชนิดที่มีแบบแผนชัดเจน บรรยายภาคการเรียนการสอนค่อนข้างเข้มงวด ไปจนถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตรแน่นอน มีบรรยากาศที่ปล่อยปละเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ย่อมจะต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานของการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก เนื่องจากเด็กอยู่ในช่วงวัยที่เรียนรู้ด้วยการกระทำจากประสบการณ์ตรงที่ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมง่าย ๆ ไปสู่สิ่งที่เป็นรูปธรรมยาก ๆ และไปสู่สิ่งเป็นนามธรรมในที่สุด เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลอง และสำรวจสิ่งใหม่ ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาไปตามวุฒิภาวะหรือศักยภาพของเด็กแต่ละคน นอกจากนี้ พัฒนา ชัชพงษ์ (2530) ยังได้กล่าวไว้อีกว่า การพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่งและเป็นคนดี ตามที่พ่อแม่และครูต้องการนั้น มิใช่เพียงแต่จะสอนให้เรียนเก่ง ท่องเก่ง จำเก่งเพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมและให้มีความสามารถหลายด้าน เด็กจะต้องมีสุขภาพจิตที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถเชิงวิจิตรศิลป์อีกด้วย ฉะนั้น การอนุบาลศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ประกอบกับวรรณาท รักสกุลไทย (2531) ที่ยังได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ปัจจุบันถึงแม้ได้มีการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาไปมากแล้วก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปยังไม่สนองจุดมุ่งหมายที่ว่า เพื่อพัฒนาทุกด้านของเด็ก ทั้งทางร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่วนมากจะมุ่งเน้นทางด้านสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก และการใช้เกณฑ์มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นตัวกำหนดหลักสูตร และกดดันให้เด็กเร่งเรียนในหลาย ๆ เรื่องที่เขายังไม่พร้อม โดยเฉพาะการเน้นให้เด็กฝึกฝนวิชาทักษะจากการทำแบบฝึกหัดในกระดาษและดินสอ ซึ่งเป็นหลักที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่า 6 ปี เป็นอย่างยิ่ง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาล ควรจัดให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนมากที่สุด ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่จะส่งเสริมพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน โดยการส่งเสริมนี้เป็นการส่งเสริมทุกด้านโดยรวมไม่ควรแบ่งแยกเป็นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ ที่สำคัญคือไม่ใช่เป็นการเตรียมเด็กเพื่อการใด แต่เป็นการส่งเสริมพัฒนาการให้เติบโตตามวัยของเด็ก ดังนั้น การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดของการจัดการศึกษาให้แก่คนในชาติ เพราะถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของเด็ก เด็กเริ่มออกจากบ้านเริ่มมีประสบการณ์ และเริ่มที่จะเรียนรู้สภาพแวดล้อมการปรับตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาลในทางที่เหมาะสมนับเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กในระดับนี้

นอกจากหลักการในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลดังกล่าวทางสมาคมเด็กเล็กนานาชาติ (The National Association for Education of Young Children NAEYC, 1986 วรรณาท รักลกุลไทย, ผู้แปล, 2531) ยังได้นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลที่เหมาะสมไว้ดังต่อไปนี้ คือ

หลักสูตร ควรมีเป้าหมายคือ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สนองความต้องการของเด็ก และกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งต้องคำนึงว่าเด็กทุกคนมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลทั้งระยะเวลาของการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ดังนั้นหลักสูตรและปฏิสัมพันธ์ของผู้ใหญ่จะต้องสนองต่อความแตกต่างในความสามารถและความสนใจของเด็กแต่ละคน โดยความแตกต่างของระดับความสามารถ พัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้นี้ต้องเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ประกอบการวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับปฏิสัมพันธ์และกิจกรรมต่าง ๆ ต้องจัดขึ้นเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความมั่นใจในตนเองและรักการเรียน

ยุทธศาสตร์การสอน ครูจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการสำรวจที่เป็นประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ กับเด็กคนอื่น ๆ และกับวัสดุอุปกรณ์ เด็กได้เลือกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูเตรียมไว้ด้วยตนเอง เช่น เล่นบทบาทสมมติ บล็อก เกมการศึกษา ศิลปะ ดนตรี วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นอกจากนี้เด็กต้องมีความกระตือรือร้นทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาได้ริเริ่มเองตามธรรมชาติ ทำงานเป็น

รายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นส่วนใหญ่ เด็กได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีวัสดุอุปกรณ์และคน โดยเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ในชีวิตของตน ส่วนครูควรเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่มเด็กและดูแลเด็กแต่ละคน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมเด็กให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการตั้งคำถาม ให้คำแนะนำหรือเพิ่มเติมสื่อ และความคิดที่ซับซ้อนขึ้น ในสถานการณ์ที่เด็กพบ ครูต้องตระหนักว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการแก้ปัญหาและการทดลองด้วยตนเอง

การพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ ครูควรส่งเสริมและพัฒนาการควบคุมตนเองของเด็กโดยใช้กลวิธีแนะแนวทาง เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีและสนับสนุนพฤติกรรมที่ดี ชี้แนะเด็กให้ทำกิจกรรมที่เหมาะสม และกำหนดข้อห้ามปฏิบัติต่าง ๆ ที่ชัดเจน ความคาดหวังของครูต้องสอดคล้องและเกื้อกูลศักยภาพของเด็ก ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคม ให้แก่เด็ก เช่น การให้ความร่วมมือ ความเอื้อเฟื้อ ความตกลงสมยอมและการพูดคุยกับคนอื่น ๆ เพื่อขจัดปัญหาขัดแย้ง ทั้งนี้ครูต้องกระทำตลอดเวลา

การพัฒนาด้านสติปัญญา เด็กต้องได้รับการพัฒนาความคิดรวบยอดและความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัว โดยการสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและของจริง และแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาอุปสรรค การเรียนเลข วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และวิชาอื่น ๆ จะต้องบูรณาการผ่านการทำกิจกรรมที่มีความหมาย เช่น เล่นบล็อก ตวงทราย น้ำ สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม เล่นไม้และเครื่องมือช่าง จัดหมวดหมู่สิ่งของอย่างมีจุดมุ่งหมาย ล้ำรวจสัตว์ ต้นไม้ น้ำ และเครื่องยนต์กลไก ร้องและฟังเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน และวาดรูประบายสี เล่นดินน้ำมัน ซึ่งกิจกรรมประจำวันเหล่านี้สอนให้เด็กรู้จักการรักษาตนเองให้มึนร่างกาย แข็งแรงสมบูรณ์และปลอดภัย

การพัฒนาด้านร่างกาย เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ทั้งการวิ่ง การกระโดด และการทรงตัว กิจกรรมกลางแจ้งควรจัดให้มีทุกวัน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ รวมทั้งการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระและส่งเสริมได้ นอกจากนี้เด็กควรมีโอกาสทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อเล็ก ผ่านกิจกรรมการเล่น เช่น กระดานปักหมุด ภาพตัดต่อ การระบายสี การตัด และกิจกรรมอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

การพัฒนาด้านสุนทรียภาพ เด็กควรมีโอกาสทุกวันที่จะได้แสดงสุนทรียภาพ และความชื่นชมต่อความงามผ่านกิจกรรมศิลปะและดนตรี เด็กได้ทดลองและสนุกกับรูปแบบของดนตรีประเภทต่างๆกิจกรรมเหล่านี้จัดให้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การวัดผลและประเมินผลเด็ก การตัดสินใจที่จะมีผลกระทบต่อตัวเด็กโดยตรง เช่น การให้ซ้ำซ้ำ การสอนเสริม จะพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตของครูและพ่อแม่ไม่ใช่จากคะแนนทดสอบเพียงอย่างเดียว การประเมินพัฒนาการและความสำเร็จของเด็กจะเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งจะรวมทั้งการจำแนกเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ การติดต่อกับพ่อแม่และการประเมินประสิทธิภาพของการจัดหลักสูตร

นอกจากนี้ การใช้แรงจูงใจให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติและความต้องการของเด็ก การได้รู้จักโลกกว้างเป็นเครื่องมือส่งเสริมและจูงใจให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และครูก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งครูต้องประสานงานร่วมมือกับพ่อแม่ ติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ติดต่อกัน และสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่เด็กด้วย คุณสมบัติของครูที่จะทำงานร่วมกับเด็กอนุบาลควรสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหรือพัฒนาการเด็ก และมีประสบการณ์กับเด็กกลุ่มอายุนี้ ส่วนขนาดของกลุ่มเด็กและอัตราครูไม่ควรจะมีเด็กมากกว่า 20 คน ต่อครู 2 คน

หลักปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมคือ การจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์กับสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่เห็นถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเด็กจะถูกวัดและประเมินผลแต่เพียงเพื่อตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามมาตรฐานของกลุ่มหรือตามความหวังของผู้ใหญ่ที่คาดหวังให้เด็กทุกคนมีความสามารถในการทำงานเท่าเทียมกันและประสบผลสำเร็จเท่ากัน สำหรับการจัดกิจกรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอน เช่น กำกับและตัดสินใจให้เด็กว่าควรทำอะไร เมื่อไร หรือเด็กถูกสั่งให้นั่งอยู่กับที่มองดูอย่างเงิบ ๆ และฟังครู นอกจากนี้การใช้แบบฝึกหัด กระดาษอัดสำเนา บัตรคำ และวัสดุอื่น ๆ ที่มีความเป็นนามธรรมเป็นหลักมาจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก มุ่งเน้นการท่องจำมาก และจัดกิจกรรมแยกเป็นรายวิชา เช่น วิชาเลข วิชาวิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษา ส่วนกิจกรรมศิลปะ ดนตรีจัดให้เฉพาะเมื่อมีเวลาเหลือ กิจกรรมศิลปะจะมีแต่ระบายสีรูปภาพ

วาดรูปภาพตามทีผู้ใหญกำหนดหรือสั่ง ส่วนกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งถูกมองว่าเบียดบัง การสอนหรือจัดให้เป็นช่วงพักผ่อนเพื่อให้เด็กผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรรมหนัก ๆ มากกว่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของเด็ก นอกจากนี้ กิจกรรมการ พัฒนากล้ามเนื้อเล็กมีแต่เพียงกิจกรรมการเขียนด้วยดินสอหรือระบายสีรูปที่วาดไว้ หรือ บทเรียนอื่น ๆ ที่เหมือนกัน มีการสอนอ่านเขียนแยกเป็นทักษะโดด ๆ เช่น เรียนจำชื่อ พยัญชนะทีละตัวทบทวนอักษร ร้องเพลงพยัญชนะ ระบายสีในกรอบ หรือเรียนวิธีการ เขียนอักษรที่ถูกต้องบนกระดาษที่ขีดเส้นไว้ให้ ส่วนการใช้แรงจูงใจนั้นเด็กจะถูกบังคับ ให้เข้าร่วมกิจกรรมในทุกกิจกรรมที่ครูจัด และเข้าร่วมเพื่อให้ได้แรงเสริมภายนอก เช่น รูปโลก สิทธิพิเศษหรือเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ การประสานงานระหว่าง ครูกับพ่อแม่ผู้ปกครองจะมีเฉพาะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น พ่อแม่จะมองครูว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ และจะรู้สึกว่าคุณไม่มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ของลูก สำหรับการวัดผลและ ประเมินผลจะใช้การทดสอบวัดพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นเกณฑ์ตัดสินการเข้ารับการศึกษา เพียงอย่างเดียว หรือใช้เป็นข้อสรุปว่าเด็กควรซ้ำชั้นหรือควรรับการสอนซ่อมเสริมเท่านั้น ด้านครูผู้สอนคือครูที่มีประสบการณ์หรือไม่ผ่านการอบรมสำหรับการสอนระดับนี้ การใช้ ขนาดกลุ่ม และอัตราระหว่างครูกับนักเรียนจัด เช่นเดียวกับชั้นประถมศึกษา

อุดมลักษณ์ กุลนิจิตร (2531) ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาระดับอนุบาล ศึกษาไว้สอดคล้องกับหลักการจัดตั้งกล่าวข้างต้นไว้ว่า

1. การจัดหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน โดยใช้หลักการเรียนรู้จากกิจกรรมบูรณาการหลักสูตร จึงจะต้องมีการวางแผนที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นที่ครูจะปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเด็กโดยตัวครูจะต้องรู้จัก การสังเกตและการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจของเด็ก ว่ามีการก้าวหน้าหรือมี พัฒนาการอย่างไร และจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกัน หลักสูตรที่ใช้กันอยู่ทั่วไปเป็นเพียง แนวทางที่เราจะนำไปปรับใช้เท่านั้น ไม่จำเป็นที่เด็กทุกกลุ่มอายุจะต้องเป็นไปตามแนว ทั้งหมด จะต้องปรับให้เหมาะแก่เด็กในแต่ละภูมิภาคแต่ละวัย การวางแผนหลักสูตร ครู ต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่ครูเตรียมสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก และเด็ก ก็มีการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยการสำรวจ ทดลอง คิดค้น และการเล่น อุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ของเด็กควรจะเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมเหมาะกับระดับของเด็ก เด็ก

จะเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากสื่อที่เป็นของจริง เป็นรูปธรรมในระดับที่เด็กจะเข้าใจได้ก่อนที่จะเรียนรู้ในเรื่องนามธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เรียนรู้จากง่าย ๆ ไปหาสิ่งที่ยาก จากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่สลับซับซ้อนและยังไม่รู้ หลักสูตรควรมีขั้นตอนในการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก และมีกิจกรรมพิเศษที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละกลุ่ม

2. บทบาทของครู จะต้องเป็นผู้เตรียมกิจกรรมที่หลากหลาย ทำทนายความสามารถและความสนใจของเด็ก เด็กเล็ก ๆ ชอบกิจกรรมที่ทำทนายความสนใจของตนเอง ไม่ง่ายหรือยากเกินไป ครูอนุบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องรู้ทุกอย่างรวมทั้งการผลิตสื่อเพื่อสนองความต้องการของเด็กอีกด้วย

3. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์จะต้องเปิดกว้าง ดึงเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก จะต้องเต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุยติดต่อด้วยวิธีต่าง ๆ ให้เด็กได้เข้ามาใกล้ตัว ส่งเสริมความสำเร็จในการทำกิจกรรม ให้ความสนใจ กระตุ้นเด็กด้วยวิธีต่าง ๆ โดยการผสมผสานวิธีการหลาย ๆ วิธี ทั้งโดยการใช้คำพูด ให้เด็กลองผิดลองถูกด้วยตนเอง เพื่อให้ได้คำตอบหรือแนวทางที่จะเป็นคำตอบ ครูต้องกระตุ้นให้เด็กได้ฝึกความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัยในตนเอง

5. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการศึกษาระดับอนุบาล มีงานวิจัยมากมายพบว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญมากและมีบทบาทที่สำคัญในการเรียนรู้ของเด็กในโรงเรียน เราควรจะให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมหรือกระตุ้น หรือส่งเสริมให้พ่อแม่เข้ามาดูการเรียนการสอนในห้องเรียน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง จัดประชุมหรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ

6. การประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากต้องการให้เด็กเข้าเรียนต่อชั้นประถมปีที่ 1 โดยมีการสอบที่เน้นการบวกเลขและความจำ โดยใช้จำประโยคภาษาอังกฤษยาว ๆ โดยที่ตัวเด็กเองไม่เข้าใจว่าจะเอาไปใช้ตอนไหน อย่างไร หมายความว่าอะไร การประเมินผลเด็กที่สำคัญที่สุดที่เราควรจะใช้คือ วิธีสังเกต หรือการสอบถาม มากกว่าการทดสอบเด็กด้วยกระดาษและดินสอ

7. คุณภาพของครูหรือครูพี่เลี้ยงในระดับอนุบาลเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจ ครูควรจะเป็นคนที่ได้รับการอบรม มีความรู้ทางด้านอนุบาลจริง ๆ หรือหากได้เรียนทฤษฎีมาแล้วก็ควรที่จะได้รับประสบการณ์ที่อยู่กับเด็กมาด้วย

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาที่สำคัญ ๆ ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาเพิ่มเติมไว้อีกดังนี้ คือ พัฒนา ชัฟพงษ์ (2530) กล่าวไว้ว่า การสอนในระดับอนุบาลศึกษา เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้กระทำเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน เด็กวัยนี้เรียนรู้โดยการกระทำ ครูจึงต้องให้เด็กได้ลงมือกระทำ ครูอาจเป็นผู้จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เตรียมไว้ให้ โดยให้เด็กเป็นผู้เลือกและลงมือกระทำเอง เรียกได้ว่าเป็นการจัดประสบการณ์ไม่ถือว่าเป็นการสอน ซึ่งในการจัดเตรียมประสบการณ์ให้แก่เด็กนั้น ครูจะต้องทราบว่าเด็กของตนอยู่ในวัยใด พัฒนาการของเด็กในวัยนี้เป็นอย่างไร มีศักยภาพแค่ไหน ประสบการณ์ที่จัดควรเลือกที่ใกล้ตัวเด็ก อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเด็ก โดยจะต้องคำนึงถึงตัวเด็ก ความแตกต่างระหว่างบุคคลและความสนใจของเด็กเป็นหลัก กิจกรรมที่จัดควรจะเป็นที่กว้าง เด็กควรได้ทำกิจกรรมที่มีความสนุกสนานเพื่อช่วยพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็กเพื่อเด็กจะได้มีความกล้าในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไปด้วย เช่น มีกิจกรรมไม้บล็อก กิจกรรมวาดภาพ นอกจากนี้ การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอย่างกว้างขวาง ทำให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติ การทดลอง การทัศนศึกษา การเล่นบทบาทสมมติ การเล่นเป็นกลุ่มและเดี่ยว ต่างก็มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

เวบเบอร์ (Weber, 1973) ได้เสนอแนะไว้ว่าการจัดหลักสูตรการศึกษาของเด็กวัยอนุบาลนั้นควรจะให้ครอบคลุมถึงลักษณะพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน พร้อมทั้งจะต้องให้ความรู้ด้านจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่กันไปด้วย และประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต (2528) ยังได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า จากข้อเสนอแนะของเวบเบอร์นั้นแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาลควรจัดเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งจริยธรรม คุณธรรม ในการจัดเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนั้นอาจจัดได้หลายวิธี แต่ในปัจจุบันที่นิยมจัดกันก็คือจัดเป็นกิจกรรมหรือกลุ่มวิชา โดยนำมารวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยการสอน การจัดกิจกรรมแบบแบ่งออกเป็นรายวิชายังคงกระทำกันอยู่บ้าง

การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรระดับอนุบาลศึกษานั้น ควรจัดออกมาในรูปแบบของประสบการณ์มากกว่าการเน้นวิชาการ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้การจัดหลักสูตรจะต้องมีเป้าหมายหลักที่ควรประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
2. พัฒนาทางด้านร่างกาย การเคลื่อนไหว การรับรู้
3. พัฒนาทางด้านภาษา
4. พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และการมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม
5. พัฒนาทางสติปัญญา
6. ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
7. ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น การแสดงกิริยาที่สุภาพ รู้จักเก็บของให้เป็นระเบียบ ตรงต่อเวลา มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น เป็นต้น
8. ให้เด็กเกิดความกล้าในการแสดงออกที่เหมาะสม

จากแนวคิดและหลักการของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านแสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัยอนุบาล ควรมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาของพัฒนาการให้ครบทุกด้าน คือพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ และสติปัญญา ไม่ควรเน้นแต่สติปัญญาเพียงด้านเดียว ประการสำคัญที่ควรเน้นให้มากขึ้นคือในเรื่องของการรู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งแนวคิดและหลักการของนักการศึกษาต่าง ๆ ย่อมส่งผลต่อจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาดังต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

ในแผนพัฒนาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังต่อไปนี้ (สนอง คีรีกุลวัฒนา, ผู้รวบรวม, 2535)

1. เร่งปรับปรุงการจัดการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนประถม

ศึกษาให้สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และให้มีคุณภาพตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพพลานามัยของเด็ก

2. เร่งขยายการจัดการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กที่ใช้ภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน เด็กที่เคลื่อนย้ายตามพ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กในชุมชนแออัด เด็กที่อยู่ในชนบทห่างไกล และเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอื่น ๆ

3. เร่งเพิ่มปริมาณและพัฒนาคุณภาพครู และผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งจัดให้มีบุคลากรที่จำเป็นสำหรับเด็กที่มีความผิดปกติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดบริการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กวัยก่อนประถมศึกษา

4. พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการดำเนินงาน พร้อมทั้งระดมสรรพกำลังจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน มาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างเป็นธรรม

กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลขึ้นเพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรชั้นประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งได้ระบุถึงความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลไว้ดังต่อไปนี้

อนุบาลศึกษาเป็นการอบรมเบื้องต้น เพื่อให้กุลบุตร กุลธิดามีนิสัยอันดีงามและพร้อมที่จะรับการศึกษาระดับต่อไป การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษามีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการกิน เล่น และพักผ่อนอย่างถูกต้อง ตลอดจนรู้จักรักษาตัวให้พ้นจากโรคภัยและอุบัติเหตุ

2. เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน รู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแสดงออกชื่นชมต่อความไพเราะและสิ่งสวยงามต่าง ๆ

4. เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักใช้ประสาทสัมผัสให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม และเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้อง

5. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้

ส่วนราตี ทองสวัสดิ์ (2529) มีความคิดเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาคือความพร้อมในการเรียนของนักเรียนระดับปฐมวัย ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ความพร้อมทางด้านร่างกาย ความพร้อมทางสติปัญญา ความพร้อมทางอารมณ์จิตใจ และสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1. ความพร้อมด้านร่างกาย ประกอบด้วย การบังคับกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ประสาทสัมผัส การเจริญเติบโต สุขภาพอนามัย และบุคลิกภาพ
2. ความพร้อมทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วย
  - 2.1 ความรู้พื้นฐานทางภาษา คือ ความพร้อมในการฟัง พูด อ่าน และเขียน
  - 2.2 ความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ คือ การเปรียบเทียบสิ่งที่อยู่รอบตัว การจำแนกความแตกต่างและความคล้ายคลึงของภาพและเสียง การจัดประเภทของสิ่งของ การลำดับเหตุการณ์ การนับและรู้ค่าของจำนวนหนึ่งถึงสิบ
  - 2.3 การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความจำ และความคิดรวบยอด
3. ความพร้อมด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม คือ ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันเพื่อความอดทนอดกลั้น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความร่าเริงแจ่มใส ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา มารยาทเรียบร้อย การใช้วาจาที่ไพเราะ การมีวินัยในตนเอง การตรงต่อเวลา การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การยอมรับและเข้าใจเมื่อกระทำผิด การรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการรักษาความสะอาด

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของโรงเรียนสำหรับเด็กเล็กและเด็กอนุบาลว่า เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาทัศนคติและนิสัย ด้วยการเรียนและการทำงานร่วมกับคนอื่นในสิ่งแวดล้อมที่จะเปิดโอกาสให้เด็กมีความเจริญงอกงามทางกาย ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางสังคม ให้รู้จักทำงานร่วมกันและเข้าใจกันได้ดี

อารี รังสินนท์ (2523) มีความเห็นว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่

เด็กก่อนวัยเรียนมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เจริญพัฒนาไปในรูปแบบที่พึงประสงค์ทั้ง 4 ด้าน และให้สอดคล้องกับความพร้อม วุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของเด็ก ตลอดจนการป้องกันหรือแก้ไขพฤติกรรมที่อาจเป็นปัญหาได้อย่างเหมาะสม

การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษานั้น นักการศึกษาได้มุ่งเน้นถึงการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก โดยการเตรียมนี้จะต้องเป็นการเตรียมไปพร้อม ๆ กันในทุกด้านของพัฒนาการ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่พร้อมก่อนขึ้นเรียนในชั้นประถมศึกษาที่มีมุ่งสอนให้เด็กอ่าน เขียน คิดเลขได้ตั้งแต่ชั้นอนุบาล

หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในประเทศไทย

การจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในประเทศไทย รัฐยังไม่ได้กำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้น รัฐจึงจัดขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น รัฐไม่ได้เข้ามาดำเนินการทั้งหมด แต่รัฐได้ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ และเอกชนแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ โดยให้อิสระแก่หน่วยงานต่าง ๆ ในการจัด และยังไม่มีการกำหนดข้อบังคับให้เป็นไปในแนวเดียวกัน จะเห็นได้จากการจัดการศึกษาที่มีหลายรูปแบบ เช่น สถานบริการ สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์เด็ก โรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก เป็นต้น ทั้งนี้การจัดจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่ง บัญชีสนั่นเสียง (2528) ได้จัดแบ่งสถานที่จัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาไว้ 2 ประเภท คือ

1. ศูนย์เด็กปฐมวัย
2. โรงเรียนอนุบาล

ศูนย์เด็กปฐมวัย คือ สถานที่รับอบรมเลี้ยงดูเด็กระหว่างอายุ 3 - 6 ปี เป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีบางแห่งที่รับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีด้วย ศูนย์เด็กเหล่านี้มีอยู่ทั่วไปทั้งในเมือง อำเภอ และตำบล อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล องค์การ และเอกชน วัตถุประสงค์ของการตั้งศูนย์เด็กก็เพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต แต่เนื่องจาก

ผู้รับผิดชอบนั้นมิใช่หลายหน่วยงานด้วย จึงทำให้จุดประสงค์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความแตกต่างกันออกไปตามหน้าที่ของหน่วยงานที่จัดศูนย์ขึ้น ในปัจจุบันมีศูนย์เด็กของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นดังต่อไปนี้

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน
2. ศูนย์โภชนาการในความรับผิดชอบของกรมอนามัย
3. ศูนย์เด็กในความรับผิดชอบของกรมประชาสัมพันธ์
4. ศูนย์เด็กของเทศบาล
5. ศูนย์เด็กของศูนย์สาธารณสุข
6. ศูนย์เด็กขององค์การ คือ ศูนย์ของมูลนิธิ สมาคม และบริษัท อยู่ใน

ความรับผิดชอบขององค์การนั้น ๆ

7. ศูนย์เด็กในความรับผิดชอบของกรมการศาสนา

โรงเรียนอนุบาล คือ สถานอบรมเลี้ยงดูเด็กหญิงชาย อายุ 3-6 ปี มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะศึกษาในขั้นต่อไป โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่ซึ่งทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กแทนบิดามารดาในเวลากลางวัน ช่วยเหลือมารดาที่ต้องดูแลบุตรหลายคนหรือที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

ในปัจจุบันนี้โรงเรียนอนุบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม ทั้งนี้เนื่องมาจากเศรษฐกิจของครอบครัว สมัยก่อนบิดาเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว มารดาอยู่กับบ้านทำหน้าที่ดูแลบ้านและลูกทุกคนในบ้าน เมื่อมารดามีความจำเป็นต้องทำงานนอกบ้าน หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงได้มอบให้กับโรงเรียนอนุบาล เด็ก ๆ ที่มาอยู่ในโรงเรียนอนุบาลเป็นเด็กเล็กและยังไม่ต้องการจากบ้าน ด้วยเหตุนี้เองโรงเรียนอนุบาลจึงควรจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมือนกับบ้านและโรงเรียนรวมกัน เป็นสถานที่ซึ่งเด็ก ๆ หลายคนอยู่รวมกันอย่างสุขสบายเช่นเดียวกับบ้าน และเป็นที่รวมเด็กที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ สามารถทำงานและเล่นร่วมกันอย่างมีความสุขสนุกสนาน

โรงเรียนอนุบาลของรัฐในประเทศไทยได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2483 เริ่มแรกจัดตั้งขึ้นในกรุงเทพมหานครเป็นแห่งแรกคือ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ และในปีต่อมา

ได้ขยายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ปรากฏว่าประชาชนให้ความสนใจส่งบุตรหลานที่มีอายุระหว่าง 3.5-6 ปี เข้ามารับการอบรมเลี้ยงดู รัฐบาลไม่มีงบประมาณพอที่จะจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลได้เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ต้องการเข้ามารับการอบรมเลี้ยงดู รัฐจึงสนับสนุนให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์บังคับเรียน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนอนุบาลของเอกชนจึงได้จัดตั้งขึ้นหลายแห่งในกรุงเทพมหานครและในจังหวัดใหญ่ ๆ และโรงเรียนอนุบาลของรัฐทุกแห่งจึงทำหน้าที่จัดเพื่อเป็นตัวอย่างของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา และเป็นพี่เลี้ยงทางด้านวิชาการให้แก่สถานศึกษาระดับนี้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

โรงเรียนอนุบาลแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. โรงเรียนอนุบาลของรัฐ

1.1 โรงเรียนอนุบาลของรัฐที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนใหญ่ที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและในทุกจังหวัดอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่ส่วนที่จัดเป็นโรงเรียนสาธิตอนุบาลของวิทยาลัยครูนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการฝึกหัดครู โรงเรียนอนุบาลเหล่านี้รับเด็กหญิงชายอายุ 4-6 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโตและมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และเป็นการเตรียมเด็กเพื่อการศึกษาในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป

1.2 โรงเรียนอนุบาลของรัฐอยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ มหาวิทยาลัยที่จัดโรงเรียนอนุบาลสาธิตขึ้น เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีจุดประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อใช้สำหรับทดลองวิธีการสอนและวิจัยเกี่ยวกับเด็ก รับเด็กหญิงชาย อายุ 3-6 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูให้ถูกต้องตามหลักพัฒนาการ

2. โรงเรียนอนุบาลของเอกชน

โรงเรียนอนุบาลของเอกชน อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ เอกชนเป็นผู้รับผิดชอบ รับเด็กหญิงชาย อายุ 3-6 ปี เข้าเรียนเพื่อรับการอบรมเลี้ยงดูให้เกิดการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา แต่เนื่องจากเมื่อผู้ปกครองได้ส่งเด็กเข้าโรงเรียนแล้ว ผู้ปกครองมีความ

ต้องการอย่างยิ่งที่จะให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ จึงได้ขอร้องให้ทางโรงเรียนจัดสอนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ให้แก่เด็ก โรงเรียนอนุบาลของเอกชนจึงมักเน้นหนักในการสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้ตามความประสงค์ของผู้ปกครอง

รูปแบบของการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาลที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันสามารถมองเห็นได้อย่างชัดว่าเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ต่างคนต่างทำ ขาดการร่วมมือและการประสานงานกัน ไม่มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่แน่นอนและชัดเจน ทั้ง ๆ ที่การจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาลนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง ผู้จัดจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กวัยนี้อย่างละเอียดรอบคอบที่สุด มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย

การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษาไว้หลายท่าน คือ ประภาพรพรณ เอี่ยมสุภานิชิต (2528) ได้อธิบายว่า การจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลเป็นการจัดเนื้อหาสาระให้กับเด็กในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการจัดเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ให้เด็ก จึงควรจัดในรูปของประสบการณ์มากกว่าจะเน้นวิชาการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ราตี ทองสวัสดิ์ ที่ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัยอนุบาลเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะแตกต่างจากระดับอื่น คือ ไม่ใช่มุ่งแต่การสอนเนื้อหาให้กับเด็กอย่างเดียว แต่เป็นการจัดในรูปกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่น การทำงานศิลปะ จึงถือว่ากิจกรรมที่ครูจะต้องทำนั้นไม่ใช่เป็นการสอนดังเช่นชั้นประถมศึกษา แต่เรียกว่าการจัดประสบการณ์ (ราตี ทองสวัสดิ์, 2529)

นอกจากนี้ เขียวพา เดชะคุปต์ (2528) ได้ให้ความหมายไว้อีกว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลศึกษานั้นเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และเป็นศาสตร์ทางพฤติกรรมแขนงหนึ่ง การสอนเด็กระดับนี้ คือ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์

ของตนเอง และหาข้อสรุปด้วยตนเอง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้เสนอขอขยายการจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาลศึกษาไว้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กในช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่มุ่งจะให้อ่านเขียนและต้องจัดให้เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการตลอดจนสิ่งแวดล้อมของเด็ก จึงเรียกการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ว่า การจัดประสบการณ์ ซึ่งต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กในรูปของกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

ดังนั้น การจัดประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นอนุบาลศึกษา คือ กระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยการจัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความสนใจ วัย พัฒนาการและสิ่งแวดล้อม จนเกิดความเจริญงอกงามได้ครบถ้วนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียนอนุบาล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2523) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กวัยอนุบาลว่าควรจะเรียนรู้ในสิ่งต่อไปนี้

1. วิทยาศาสตร์และธรรมชาติศึกษา (Prescience activities) เพื่อให้เด็กได้รู้จักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เด็กต้องได้รับโอกาสคิดค้น แสวงหา และสะสมข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งอาศัยการฝึกหัดให้สังเกต คุณลักษณะหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

2. ศิลปะและหัตถกรรม (Art and Craft Play) เด็กควรได้เห็น ได้สัมผัสวัสดุที่มีสีล้น รูปร่าง และผิวสัมผัสต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ใกล้รายรอบตัวหรือที่อยู่ไกลตัวออกไป เด็กควรมีงานศิลปะและงานฝีมือหลาย ๆ แบบ บางอย่างวางไว้หยิบทำได้ตลอดเวลา เช่น ระบายสีน้ำ งานปั้น บางอย่างก็ให้ทำพร้อมกันเป็นครั้งคราว เช่น งานละเลงสีด้วยมือ

3. ประสบการณ์ทางภาษา (Language Experience) นอกจากการเล่นในมุมบล็อก มุมบ้าน มุมหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาภาษาแล้ว ครูควร

พูดตอบคำถามเด็กให้เต็มประโยค ถูกหลักไวยากรณ์และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งรอบตัวไปด้วย ตั้งใจฟังคำพูดเด็กตลอดเวลาจะได้คอยแก้ไขได้ทันที กิจกรรมที่สำคัญซึ่งมีส่วนช่วยย้่วยให้เด็กสนใจภาษาก็คือ การอ่านหนังสือ การเล่นหุ่น การเล่านิทาน การท่องคำกลอนพร้อมกับทำจังหวะ

4. ดนตรีและการเคลื่อนไหว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ทุกแขนง ได้แก่ ขับร้อง เล่นเครื่องดนตรี (เฉพาะเครื่องเคาะ) การเคลื่อนไหว รวมทั้งการละคร และพลศึกษา

5. การเตรียมเด็กให้พร้อมในการเรียน อ่าน เขียน ทำเลข (Readiness Program)

6. การเล่นโดยอิสระ (Free Play) การเล่นแบบนี้เป็นการเรียนรู้อย่างสำคัญ อุปกรณ์เครื่องเล่นทุกชนิดต้องเลือกสรรแล้วว่าเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาเด็กไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หรือหลายทาง คือ เครื่องเล่นที่ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็กที่มือ นิ้ว และแขน เครื่องเล่นที่ช่วยพัฒนาประสาททั้งห้า เครื่องเล่นที่พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เครื่องเล่นสมมติต่าง ๆ ในมุมบ้าน มุมร้านขายของ ฯลฯ

กรมสามัญศึกษา (2526) เสนอวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลไว้ว่า การจัดควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ การจัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสหลาย ๆ ทางให้เด็กได้คิดค้นด้วยตนเอง ปล่อยให้เด็กได้ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ ไม่เร่งเด็ก ปล่อยให้เด็กได้ตัดสินใจเอง จะช่วยเหลือเด็กเมื่อจำเป็นจริง ๆ และจัดกิจกรรมให้เด็กทำตามความสามารถที่จะทำกิจกรรมนั้น ๆ สำเร็จ เพื่อไม่ให้เกิดความท้อแท้ ควรสนใจในการกระทำของเด็ก เลือกหาที่ชมเชย คอยซักถามดูแลให้กำลังใจ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ควรหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบ และยกย่องชมเชยผลงานเด็กตามความเหมาะสม ครูไม่ควรเข้าไปขัดจังหวะในกิจกรรมที่เด็กกำลังทำอยู่โดยไม่จำเป็น และปล่อยให้เด็กใช้ความพยายามของตนเองเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหา ให้เด็กแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ครูเป็นผู้แนะนำเพียงเล็กน้อย แต่ต้องคอยดูแลเด็กตลอดเวลา และเพิ่มความรู้ให้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สนับสนุนให้เด็กได้พูดแสดงออก คอยตั้งคำถามให้เด็กพูด คิด โดยครูพูดให้น้อย ควรเล่นกับเด็กแต่ไม่เล่นจนเด็กเหนื่อย พยายามเก็บสิ่งที่จะเป็นอันตรายแก่เด็กเพื่อจะได้ไม่ต้องคอยห้ามเด็กอยู่ตลอดเวลา เด็กได้ทำงาน เล่น และทดลองโดยไม่มีอันตราย ตัวครูเองไม่กังวลใจและห่วงใยเด็กจนเกินไป

การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถ ระยะเวลาสนใจของเด็ก การวางแผนงานควรจะต้องนึกถึงเด็กทั้งชั้นและเป็นรายบุคคล จัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสามารถจะเลือกประสบการณ์ตามความต้องการ เด็กจะได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ช่วยให้เด็กมีความคิดริเริ่มและได้ผจญภัย ส่วนห้องเรียนสำหรับเด็กจะต้องเป็นห้องทำงานด้วย จัดสื่อการเรียนไว้ให้พร้อม เด็กอาจจะตอกตะปู เลื่อยไม้ ปั้นดินเหนียว ระบายสี เย็บผ้า ทำกับข้าวและสร้างบล็อก ซึ่งอาจจะมีหีบ หรือกล่องกระดาษ หรือเศษวัสดุต่าง ๆ เตรียมไว้ สื่อการเรียนเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้ค้นคว้า ทดลอง ทำให้ได้ประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น มีความรู้พื้นฐานดี ทำให้เด็กอิสระไม่กลัวโรงเรียน เป็นคนกล้าพูด กล้าแสดงออก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้กำหนดลักษณะของประสบการณ์และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคน จึงควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้เด็กได้ทำตามความสามารถและความสนใจของตนเอง เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก การตัด การปะ ฯลฯ

2. กิจกรรมควรมีหลายรูปแบบ เช่น การทดลอง การพาไปทัศนศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น

3. กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุลย์เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

จากลักษณะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลของหน่วยงานต่าง ๆ สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาล คือ การจัดสิ่งต่าง ๆ หลาย ๆ รูปแบบให้เด็กได้กระทำอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เด็กมีโอกาสกระทำตามความสามารถของตน และสิ่งเหล่านั้นต้องจัดให้สนองความต้องการ ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างให้เด็กทุกคนได้เข้าร่วมทั้งรายบุคคล เป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มใหญ่ด้วย ควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้เหมาะสมกับสภาพของเด็ก โรงเรียน ครู ความต้องการของผู้ปกครอง และที่สำคัญคือควรจัดให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพสังคมของไทย รวมทั้งการเน้นในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย

ปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาล

รุ่ง แก้วแดง (2531) กล่าวถึงปัญหาที่พบในโรงเรียนอนุบาลเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กวัยอนุบาล มีดังต่อไปนี้คือ

1. กำหนดช่วงเวลาการเรียนของอนุบาล เนื่องจากผู้ปกครองต้องการให้ลูกเข้าโรงเรียนเร็ว เพราะไม่มีผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นจึงต้องขยายเวลาเรียนออกเป็น 3 ปี แต่ไม่ได้บังคับ จะจัดหรือไม่จัดก็ได้
2. กระบวนการเรียนการสอนหรือการเตรียมความพร้อมมีปัญหา คือ ในโรงเรียนอนุบาลของเอกชนสอนแบบกวดวิชามากเกินไป ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเรียนสามารถสอบเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ดังนั้นจึงต้องปรับการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลเป็นรูปของการเตรียมมากกว่าการสอนหนังสือ ส่วนเนื้อหาจะมีก็ได้ เช่น ตัวหนังสือ หรือ การหัดนับ ในรูปแบบของการเรียนปนเล่น
3. สื่อในโรงเรียนอนุบาลบางแห่ง บางห้องไม่มีสื่อเลย บางห้องมีสื่อแต่เป็นสื่อประเภทกระดาษ ไม่ได้เป็นสื่อที่เด็กเอามาใช้เล่นได้ เป้าหมายของสื่อนั้นจะต้องอยู่ที่การเอามาใช้ประโยชน์
4. การลงทุนในโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลควรมีขนาดเล็ก ลงทุนไม่มาก เพราะอนุบาลเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรมีบรรยากาศเหมือนกับบ้าน ไม่ใหญ่เกินไป เพราะถ้าโรงเรียนใหญ่ความรับทันทีมีให้กับเด็กจะลดน้อยลง การจัดสภาพแวดล้อม การใช้พื้นที่ต้องใช้อย่างประหยัด ค่าใช้จ่ายจะได้ลดลง
5. การพัฒนาบุคลากรยังมีปัญหาต้องแก้ไข โดยครูจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ที่จะเข้ามาเป็นผู้จัดการ ผู้รับใบอนุญาตต้องเข้าใจเรื่องการเรียนการสอน ไม่ใช่มุ่งแต่ในเรื่องกำไรอย่างเดียว และครูก็ต้องเข้าอบรมเรื่องการเตรียมความพร้อม

จากการสัมภาษณ์ได้ะกมลว่าด้วยเรื่องอนุบาล สุภาวดี หาญเมธี (2529) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอนุบาลได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลดังต่อไปนี้

1. ปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีชื่อเสียง หรือเป็นที่นิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้ลูกเข้าเรียน มีการสอบเข้าเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ ทำให้ผู้ปกครองมากวดขันและเตรียม

เด็กเพื่อสอบเข้า โรงเรียนอนุบาลจึงจำเป็นต้องสอนแบบเร่งเด็ก เกินกว่าระดับพัฒนาการของเด็ก เด็กจึงไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมซึ่งพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ตามวัย อันอาจเป็นผลเสียในอนาคต นอกจากนี้ยังทำให้เด็กไม่มีความสุขและอาจเบื่อหน่ายการเรียนได้

2. ผู้ปกครองส่วนมากยังมีความเชื่อว่า เมื่อลูกมาโรงเรียนอนุบาลแล้วจะต้องอ่านออกเขียนได้ และจะไม่พอใจถ้าโรงเรียนไม่มีการสอนเขียนอ่าน และไม่มีการบ้านให้เด็กทำ ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจในเรื่องการเตรียมความพร้อม และหลักการที่ถูกต้องของอนุบาลศึกษา

3. ปัจจุบันโรงเรียนประถมที่รับเด็กโดยการทดสอบความพร้อมหรือจับสลาก โดยไม่ต้องทดสอบเนื้อหาทางวิชาการมีไม่เพียงพอกับความต้องการ ถ้าเป็นโรงเรียนมีชื่อเสียง เช่น โรงเรียนสาธิต จะมีผู้ปกครองพาเด็กไปสอบเข้าเป็นจำนวนมากทั้งที่โรงเรียนรับได้จำนวนน้อย แต่โรงเรียนอื่น ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนของรัฐ ซึ่งมีหลักการสอนที่ดียังไม่ได้รับความสนใจจากผู้ปกครองเท่าที่ควร

4. ครูอนุบาลบางท่านยังไม่เข้าใจเนื้อหาในการสอน วิธีการสอน และยังไม่เข้าใจว่าการเตรียมความพร้อมคืออะไร จึงเน้นเนื้อหาวิชาการมากกว่าการฝึกทักษะหรือเตรียมความพร้อมให้เด็ก ทั้งยังนำการสอนชั้นประถมศึกษาไปใช้กับเด็กอนุบาล

5. โรงเรียนอนุบาลบางแห่งไม่มีครูที่จบวิชาชีพออนุบาลมาเลย ทำให้การสอนการดูแลเด็กไม่ถูกต้อง สาเหตุที่ทางโรงเรียนไม่มีครูที่เรียนทางสาขาอนุบาล อาจเนื่องมาจากงบประมาณไม่พอเพียง หรือยังไม่มีการสอนในสาขานี้อย่างแพร่หลาย

6. ครูยังไม่เข้าใจถึงหลักการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กระดับอนุบาลจึงเน้นด้านเนื้อหาวิชาการของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษาสำหรับเด็กวัยอนุบาล

7. วิธีจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการในชั้นอนุบาล โดยหลักสูตรของประถมศึกษาจะระบุให้มีการเตรียมความพร้อม แต่ลักษณะแบบฝึกหัดและเนื้อหาเท่ากับเป็นการบังคับให้เด็กจำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้มาก่อนแล้ว

8. ครูยังไม่เข้าใจถึงการวัดผลและประเมินผลในชั้นอนุบาล ซึ่งไม่มีการสอบได้หรือตก แต่จะเป็นการสังเกต ช่วยเหลือ แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปอย่างมีความสุข

9. ครูระดับประถมศึกษาบางส่วนยังมีความเข้าใจว่าเมื่อเด็กผ่านชั้นอนุบาล 2 มาแล้วจะต้องอ่านออกเขียนได้ ดังนั้น เมื่อเข้ามาเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก็คาดหวังในตัวเด็กสูง ไม่ทำการทบทวนหรือเตรียมความพร้อม หรือช่วยเด็กในการปรับตัว โดยเด็กที่ยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือผ่านการเรียนอนุบาลแบบเตรียมความพร้อมจึงเกิดปัญหาและเกิดเป็นปมด้อยในระยะแรก

10. ครูอนุบาลศึกษาบางส่วน ยังคงมีแนวคิดที่ไม่ถูกต้องในเรื่องของการประเมินผล คือ มักจะคิดว่าถ้าเด็กไม่มีความพร้อม หรือไปสอบเข้าโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่ได้นั้น ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสอน ฉะนั้น จึงเร่งสอนหนังสือโดยไม่คำนึงถึงความพร้อมในด้านอื่น ๆ

11. ขาดการนิเทศการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้อง

12. ครูใช้สื่อ อุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เหมาะสม ไม่ได้คำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก

13. การจัดเนื้อหาให้แก่เด็กนั้น ถ้าได้โยงเข้าสู่กิจวัตรประจำวันของเด็ก จะทำให้การเรียนรู้ของเด็กมีความหมายยิ่งขึ้น

14. การจัดการเรียนการสอน ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เด็กบางคนมีวิธีการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน ครูควรยึดเด็กเป็นหลัก

15. ขาดการติดตามผล และศึกษาความแตกต่างของการเตรียมความพร้อมและการสอนอย่างจริงจัง จึงทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับนี้ยังไม่เห็นคุณค่าของการเตรียมพร้อมเท่าที่ควร

16. นโยบายระดับชาติที่เกี่ยวกับการศึกษาอนุบาลยังไม่ชัดเจน ไม่เป็นเอกภาพ การพิจารณาโรงเรียนดีเด่นไม่ได้ยึดหลักการอนุบาลที่ถูกต้อง ทำให้เกิดการไขว่เขวในหมู่ผู้ปกครอง และการกำหนดความต่อเนื่องระหว่างแนวการจัดการจัดประสบการณ์ในระดับอนุบาลกับหลักสูตรในชั้นประถมศึกษายังไม่ชัดเจน

จากบทสัมภาษณ์ วิศิษฐ์ ชุมวรฐายี (อักษรฯ, 2538 : 144) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ปัจจุบันนี้ ผู้ปกครองเป็นคนกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล ถึงแม้ว่าหลักการของ สช.จะวางไว้ตัวอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าผู้ปกครองยังรู้สึก และมีความเห็นว่าการที่ลูกไปโรงเรียนแล้วรู้ภาษาอังกฤษ เขียนชื่อตัวเองได้ อ่านหนังสือได้

เป็นเรื่องดี ผู้ปกครองภูมิใจ และยกย่องว่าโรงเรียนมีการสอนอย่างจริงจัง แต่ถ้าลูกไปโรงเรียนที่สอนความพร้อม รู้จักให้เด็กช่วยตัวเอง ทำงานเป็น ผู้ปกครองกลับมองไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ มักจะคิดว่าไม่ค่อยได้สอนอะไรให้เด็ก ซึ่งเรื่องนี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องยากในการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ สาเหตุที่โรงเรียนพยายามสอนวิชาการให้เด็ก เนื่องมาจากระบบการสอบคัดเลือกเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนไม่น้อยที่ยังทดสอบความรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่ในปี 2533 ได้มีการใช้แบบทดสอบความพร้อม 30 % ปี 2534 เพิ่มขึ้นเป็น 60 % ปี 2535 ไปถึง 90 % ส่วนอีก 10 % ให้เป็นการสัมภาษณ์ และในกรณีที่ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนมีการทิวเด็กเข้มเกินความจำเป็นให้แจ้ง หรือร้องเรียนได้ที่กองโรงเรียนสามัญศึกษา เราจะส่งเจ้าหน้าที่หรือศึกษานิเทศก์ไปดู เพื่อศึกษาข้อเท็จจริง

แนวคิดดังกล่าว ถ้าสามารถปฏิบัติได้จริงตามที่วางแผนไว้ นับได้ว่าเป็นการช่วยพัฒนาทรัพยากรของชาติอย่างมีคุณภาพที่สุด ประเทศชาติจะเจริญ รุ่งเรือง และเต็มไปด้วยทรัพยากรมนุษย์ที่มีแต่ความใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มีความมั่นใจในตนเอง และที่สำคัญมีอิสระทางความคิด อันจะนำมาซึ่งความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถเอามาใช้ประโยชน์ได้ไม่มีวันหมด ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และประเทศชาติ

อัมพล สุอำพันธ์ (2534) จิตแพทย์ชื่อดังได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า เมื่อวิเคราะห์จากความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเด็กในปัจจุบันมีแนวโน้มในการเกิดปัญหาสุขภาพจิต คือ ปัญหาความเครียด เกิดปัญหาพฤติกรรม ทั้งนี้เป็นผลมาจากระบบการศึกษาที่ถูกบังคับจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่จะเข้าใจว่าระบบการศึกษาเท่านั้นที่จะส่งให้ลูกได้ดี เจริญรุ่งเรืองในวันหน้า ดังนั้นเด็กจึงเกิดความเครียดเพราะพ่อแม่ไม่เข้าใจว่าธรรมชาติของเด็กนั้นมีความแตกต่างกัน เด็กบางคนถูกบังคับให้เก่งหรือพยายามเก่งหลาย ๆ ด้าน เขาจะแสดงออกในลักษณะหงุดหงิด ต่อต้าน ก้าวร้าว บางรายมีอาการซึมเศร้า มีอาการทางกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เป็นลม ท้อแท้ไม่ยอมเรียน ในที่สุดอาจกลายเป็นคนที่ไม่อยาก رؤอยากเห็น และไม่ใฝ่รู้เลย และปัญหาที่พบในเด็กปัจจุบันนี้ ยังมีปัญหาทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิตสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เพราะธรรมชาติของเด็กนั้นต้องมีทั้งเรียน เล่น และเรียนรู้ชีวิต แต่ปัจจุบันเด็กถูกบังคับให้เรียนแต่ในชั้นเรียน วันหยุดก็ต้องเรียนพิเศษ จากจุดนี้ทำให้เด็กขาดการเล่น ขาด

การพักผ่อนหย่อนใจขาดสังคม ขาดการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก อย่างทางด้านอารมณ์ เด็กจะรู้สึกหงุดหงิดที่โดนบังคับให้เรียนอยู่ตลอดเวลา เด็กจึงขาดการพัฒนาทางด้านสังคมเพราะไม่ได้เล่นกับเด็กคนอื่น ในด้านสติปัญญา ก็ไม่ได้รับการพัฒนาให้มีโอกาสได้คิดเอง ทำเอง หัดสู้และแก้ปัญหา แต่เด็กได้รับแต่การเรียนที่เป็น Spoon Feeding คือ ป้อน ชี้นะ จูงและผลักดัน นอกจากนี้ยังทำให้บุคลิกภาพของเด็กแสดงออกมาไม่ชัดเจนเพราะพ่อแม่ไม่มีเวลาเป็นตัวแบบที่ดีให้กับลูก เด็กในปัจจุบันจึงแสดงออกถึงความเครียดอยู่ตลอดเวลา

เกื้อกุล ทาสีทธี (2534) ได้กล่าวไว้ว่าอาการเครียดของเด็กที่สอบเข้าชั้นประถม ต้องว่าพ่อแม่ที่ชอบตั้งค่านิยมไว้ก่อน ลูกก็เลยต้องตั้งความหวังตาม บางคนพาลูกมาดูโรงเรียนก่อน บอกว่า นี่ไง...โรงเรียนของลูก ต้องเข้าให้ได้นะ อยากได้อะไรให้หมดขออย่างเดียว...ขอให้สอบได้ก็แล้วกัน ถ้าลูกสอบได้พ่อแม่ก็ยิ้มแฉ่งอวดคนโน้นคนนั้น แต่ถ้าสอบไม่ได้ก็จะเริ่มบ่นพ่อแม่ใจร้าย เขี่ยนตูลูก ทำไมพ่อแม่ไม่คิดบ้างว่าแต่ละโรงเรียนมีที่จำกัด เพราะฉะนั้นเราอาจบอกได้ว่านี่เป็นปัญหาของพ่อแม่ ไม่ใช่ใครที่ไหน

นอกจากความคาดหวังแล้ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม จึงเกิดการคิดค้นเครื่องทุ่นแรงชนิดต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ชีวิตเรามีความสะดวกสบาย สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างขาดการฝึกฝน การฝึกปฏิบัติ เด็กไม่เคยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ต้องช่วยทำงานในบ้าน เพราะพ่อแม่มุ่งให้ลูกเรียนอย่างเดียว จึงทำให้เด็กในยุคนี้เป็นเด็กที่มีความอดทนน้อย ขาดความพยายาม ตีตลบาย กลายเป็นคนหงุดหงิดง่าย เจ้าอารมณ์ โกรธง่าย ความอยากมีสูง แต่ความพยายามที่จะไปสู่ความสำเร็จขาดไป จึงทำให้มีความเครียด ความคับข้องใจสูง แต่ถ้าเด็กได้ทำงานบ้าง ช่วยเหลือบุคคลในบ้านบ้าง การทำงานเช่นนี้เป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จะเป็นการสร้างความอดทน ความพยายาม ความใฝ่รู้ ความคิดริเริ่ม รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักพลิกแพลง มีไหวพริบ ซึ่งจัดเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการพาตนเองไปสู่ความสำเร็จ ทั้งด้านการเรียนและการทำงาน รวมถึงการดำเนินชีวิตไปทั้งชีวิต

เด็กวัยอนุบาล

ธรรมชาติและความต้องการของเด็กวัยอนุบาล

ธรรมชาติของเด็กวัยอนุบาล

เพื่อให้การพัฒนาเด็กวัยอนุบาลเป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ครูและผู้ปกครองควรทราบเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กวัยอนุบาล ดังนี้

วราภรณ์ รักวิชัย (2527) กล่าวว่า โดยธรรมชาติของเด็กวัยอนุบาลย่อมจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลอันเนื่องมาจากพันธุกรรม สิ่งแวดล้อมและการอบรมเลี้ยงดู จึงทำให้เด็กแตกต่างกันทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความสามารถของแต่ละคน นอกจากนี้ เด็กยังมีความอยากรู้อยากเห็น ไม่ชอบอยู่นิ่ง ๆ มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีความสนใจในเหตุการณ์หรือสิ่งใหม่ ๆ ชอบซักถามและมีความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2530) กล่าวว่า เด็กวัยนี้มีลักษณะชุกชนเป็นใจ อยากรู้อยากเห็น ต้องการความช่วยเหลือในบางเรื่อง มักชอบทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เด็กมีขีดความสามารถแตกต่างกัน และมีความต้องการที่จะได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ความต้องการของเด็กวัยอนุบาล

ด้วยเหตุที่เด็กวัยอนุบาลมีธรรมชาติที่แตกต่างไปจากบุคคลวัยอื่น ๆ ดังนั้นความต้องการของเด็กในวัยนี้จึงแตกต่างไปจากวัยอื่น ๆ ด้วย

ความต้องการสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทดังนี้ (Murrey อ้างถึงใน ฉวีวรรณ กิณวงศ์, 2533)

1. ความต้องการส่วนบุคคล (Individual Needs หรือ Special Needs) เป็นความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะเหมือนกันในบางอย่าง หรือแตกต่างกันในบางอย่าง ความต้องการประเภทนี้มีอยู่ประจำตัวทุกคน แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1.1 ความต้องการทางร่างกาย (Organic Needs) เป็นความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย คือ ความต้องการปัจจัยสี่ และความพอใจในการสัมผัส เช่น ต้องการให้ตนเองมีลักษณะท่าทางสง่างาม ต้องการให้มีร่างกายแข็งแรง ต้องการการพักผ่อน ต้องการอาหาร เป็นต้น

1.2 ความต้องการที่จะสร้างบุคลิกภาพ (Personality Needs) เป็นความต้องการภายในของบุคคลรวมทั้งอารมณ์ สังคม ได้แก่

- 1) ความต้องการที่จะรักคนอื่นและให้คนอื่นรักตน
- 2) ความต้องการความปลอดภัย
- 3) ความต้องการการมีส่วนร่วม หรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- 4) ความต้องการความสัมฤทธิ์ผล หรือต้องการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตน
- 5) ความต้องการรู้อะไรต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาสติปัญญา ซึ่งจะเป็แนวทางสำคัญในการเรียนรู้ และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
- 6) ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงจากสภาวะที่อยู่ปกติให้เป็นสภาวะใหม่ ความสนใจใหม่ และประสบการณ์ใหม่ เพื่อทำให้เกิดผลดียิ่งขึ้น
- 7) ความต้องการที่จะรับความพึงพอใจในทางสวยงาม ซึ่งจะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และความพอใจในทางความสุขเพื่อเป็นอาหารทางใจ

ถึงแม้ว่าบุคคลจะมีความต้องการโดยพื้นฐานในลักษณะเดียวกัน แต่เด็กวัยอนุบาลจะมีความต้องการที่แตกต่างไปจากบุคคลวัยอื่น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประการด้วยกัน คือ

1. ความต้องการพื้นฐานทางกาย ได้แก่ ปัจจัยด้านโภชนาการ สาธารณสุขที่อยู่อาศัย เด็กที่กำลังเจริญเติบโตต้องการโอกาสที่จะได้ออกกำลังกาย การพักผ่อน การได้รับการเลี้ยงดูและการดูแลทางร่างกาย ตลอดจนต้องการที่จะรู้ว่าสิ่งที่เขาได้รับนั้นมีผลต่อการเจริญเติบโตอย่างไร

อีริกสัน (Erikson, 1950) เชื่อว่าความต้องการพื้นฐานทางกายของเด็กมี

ความสำคัญต่อการพัฒนาความเชื่อถือต่อสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่ได้รับการตอบสนองทางกาย เช่น การให้อาหารเมื่อเด็กหิว ฯลฯ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะสามารถพัฒนาความรู้สึกไว เนื้อเชื่อใจต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม แต่ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ถูกทอดทิ้งให้หิวอาหาร ไม่ได้รับการดูแลทางกาย และไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมจากผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กไม่พัฒนาความไว เนื้อเชื่อใจต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ อิริคสันยังเชื่อว่า ความรู้สึกเชื่อถือของเด็กต่อสังคมจะเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเด็กเอง รวมทั้งความรู้สึกเชื่อถือไว้วางใจต่อผู้อื่นและสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่

ในโลกของเด็กนั้น เด็กต้องการความปลอดภัยเป็นอย่างมาก สิ่งแรกที่จะสนองความต้องการของเด็กได้นั้นคือ การที่เด็กจะต้องมีความรู้สึกมั่นคงทางร่างกาย มีความมั่นคงที่จะอยู่กับผู้ใหญ่ที่ให้เกียรติและยอมรับสภาพที่เขาเป็นอยู่ได้ นอกจากนี้ เด็กยังต้องพักผ่อนเมื่อถึงเวลาที่ต้องการพัก และเล่นได้เมื่อต้องการที่จะเล่น ได้รับอาหารเมื่อร่างกายต้องการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กได้พัฒนาไปสู่ความรู้สึกมั่นคงยิ่งขึ้น

2. ความต้องการความอิสระ เด็กวัยอนุบาลมีความต้องการความอิสระควบคู่ไปกับความต้องการพื้นฐานทางกาย เด็กวัยอนุบาลส่วนใหญ่จะมีความต้องการอิสระที่จะเริ่มต้นกระทำบางสิ่งบางอย่าง มีการวางแผน และการเข้าสู่สังคมในสภาพแวดล้อมนั้น ดังนั้น การที่จะกระตุ้นให้เด็กรู้จักริเริ่มจึงนับได้ว่าสำคัญเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของชีวิตเด็กทุกคน แต่ถ้าเด็กไม่มีอิสระในการสำรวจและจับต้องสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนการค้นหาสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้วจะทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

3. ความต้องการผลสัมฤทธิ์ เด็กวัยอนุบาลทุกคนเมื่อทำอะไรแล้วมักจะต้องการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งสิ้น เพราะจะทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าได้ทำอะไรที่ได้ผลคุ้มค่า ซึ่งความต้องการผลสัมฤทธิ์นี้มักจะเกี่ยวข้องกับความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากความล้มเหลว เด็กที่สามารถพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้ในวัยแรกของชีวิต มักจะเป็นเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และมักจะเป็นเด็กที่ได้รับอิทธิพลจากการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง โดยที่ผู้ปกครองมักจะปล่อยให้เด็กสามารถพัฒนาไปตามความต้องการของเด็กเอง ตลอดจนช่วยสนับสนุนสภาพแวดล้อมให้เด็กได้มีโอกาสที่จะสำรวจและกระทำตามที่ต้องการอีกด้วย (ประภาพรรณ สุวรรณคุณ, 2526)

4. ความต้องการประสบการณ์ที่ท้าทาย เด็กปฐมวัยทุกคนต้องการที่จะได้เผชิญ

กับสิ่งที่ทำทนาย ซึ่งสิ่งที่ทำทนายนี้ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่ทำทนายต่อเด็กทุก ๆ คน เหมือน ๆ กัน หากแต่จะต้องเป็นสิ่งที่ทำทนายในแง่ของความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ เด็กแต่ละคนจะต้องมีสิ่งที่ทำทนายแตกต่างกันออกไป ซึ่งฮันท์ (Hunt, 1961) เรียกสิ่งนี้ว่าเป็นปัญหาของการรับรู้ ฮันท์พบว่าถ้าเด็กไม่รู้ลึกรู้ลึกว่าสภาพของโรงเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ทำทนาย เด็กก็จะไม่เห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในขณะเดียวกันถ้าเด็กเห็นว่าสิ่งที่ทำทนายที่โรงเรียนนั้นช่างยิ่งใหญ่เกินไป เด็กก็จะไม่กล้าที่จะเสี่ยงทำ เพราะเด็กจะคิดว่า เป็นสิ่งที่อันตรายมากเกินไป ความล้มเหลวก็อาจจะเกิดขึ้นได้

5. ความต้องการมีเพื่อน เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ชอบอยู่ใกล้ชิดกับผู้อื่น หรืออาจกล่าวได้ว่าต้องการมีเพื่อน ดังจะเห็นได้ว่าเด็กเล็ก ๆ มักจะติดอยู่กับกลุ่มของครอบครัวของตนเอง และเริ่มมีเพื่อนที่อยู่ข้าง ๆ บ้าน ต่อเมื่อเริ่มเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาล เด็กก็เริ่มที่จะมีความสัมพันธ์กับเด็กตลอดจนผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมใหม่นั้น เด็กจะรู้สึกพึงพอใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ตลอดจนการได้ร่วมงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งการที่เด็กเริ่มมีเพื่อนนอกครอบครัว เด็กก็จะเริ่มเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้มาตรฐานของพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมด้วย

ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กวัย 3-6 ปี

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการไว้ว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งคุณภาพ และปริมาณ (Qualitative and Quantitative) อย่างมีขั้นตอน สิ่งมีชีวิตทุกประเภทไม่ว่าสัตว์หรือมนุษย์ต้องเป็นไปตามกฎของพัฒนาการทั้งสิ้น มีผลทางยีนส์ เป็นลักษณะที่ถาวรปรากฏชัด ในช่วงเวลาที่ถูกกำหนดแผนพัฒนาการที่มีระเบียบชัดเจน เช่น ในพัฒนาการหลังคลอด ระดับพัฒนาการแต่ละคนอาจจะต่างกันมากในช่วงหลังคลอดมากกว่าช่วงก่อนคลอด

อีริคสัน (Erikson, 1950) ได้แบ่งพัฒนาการของเด็กเป็น 8 ขั้น และมีหลักว่าพัฒนาการในขั้นแรก ๆ จะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กต่อไปในอนาคต ถ้าเด็กมีขั้นพัฒนาการที่เต็มไปด้วยความสุขก็จะทำให้เด็กเกิดความคิดว่าโลกที่ตนอยู่น่ารื่นรมย์ มีความสุข แต่ถ้าเด็กเกิดความทุกข์ใจ ยุ่งยากในเรื่องต่าง ๆ ความรู้สึกของเด็กก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุมีความหมายและมีความสำคัญของชีวิต เพราะเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอัตราความพร้อมในการพัฒนา และความสามารถของแต่ละบุคคลและนอกจากตัวของเด็กเองแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กก็มีส่วนสำคัญในการช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526) หลักพัฒนาการของเด็กวัยอนุบาลอย่างกว้าง ๆ มีดังนี้

1. พัฒนาการของเด็กจะต้องอาศัยองค์ประกอบทั้งสิ่งแวดล้อม และพันธุกรรม พัฒนาการของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้น อัตราของการพัฒนาจะแตกต่างกันตามลักษณะของเด็กแต่ละคน

2. พัฒนาการทุกขั้นตอนในช่วงปฐมวัยเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเป็นผู้ใหญ่

3. การพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดนั้น จะต้องทำร่วมกันทุกด้านเพราะพัฒนาการแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน หากด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ด้วย

ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กในระยะต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า เด็กวัยนี้เป็นวัยทองของชีวิต เด็กจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวในชีวิตขึ้นอยู่กับผลของการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529)

การได้ทราบถึงพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ นับว่ามีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง เพราะครูจะได้เข้าใจว่าเด็กในแต่ละวัยต้องการอะไร ควรให้อะไรเพื่อเป็นการพัฒนาให้เด็กมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งจะได้กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการของเด็กวัย 3-6 ปี ดังต่อไปนี้

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2529) ได้กล่าวถึงลักษณะของพัฒนาการที่สำคัญของเด็กอายุ 3 ปี ไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย เด็กในวัยนี้มีน้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม ความสูงประมาณ 90 เซนติเมตร สามารถวิ่ง กระโดด เดินบนหัวแม่เท้า ปีนป่ายและ

แกว่งตัวได้ โยนลูกบอลได้ ถีบจักรยานสามล้อได้ ต่อไม้บล็อกได้ตามรูปแบบที่เขาต้องการ เช่น พยายามทำให้มีรูปเหมือนสะพาน สามารถที่จะขีดเขียนโดยใช้สีลาก หรือวาดเป็นรูปหน้าหรือศีรษะได้ แต่โดยทั่วไปแล้วจะยังไม่วาดร่างกาย เริ่มปั้นดินเหนียว ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ ถือก๊วยขนมได้โดยไม่หก ล้างมือเองได้ ตัดกระดาษตัวเองได้ แต่ต้องไม่ใช่กระดาษเนื้อเม็ดเล็ก ๆ สามารถแต่งตัวเองได้หลังจากเข้าห้องน้ำแล้ว

2. ลักษณะทางด้านสติปัญญา มีการฟังเหตุผล สามารถที่จะฟังคำแนะนำจากผู้ใหญ่ จะเลียนแบบท่าทางของผู้ใหญ่ สามารถใช้คำได้ประมาณ 900 คำ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้คล่อง จะใช้ภาษาที่ขึ้นต้นด้วยอะไร ที่ไหน ใคร ชอบเล่นตามเรื่องราวไปตามความนึกฝันของตนเอง

3. ลักษณะทางด้านสังคม จะมีความรู้สึกร่วมมือกับคนอื่นได้ ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ มีความรู้สึกสนุกที่จะเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ หลาย ๆ คน บางครั้งก็ใช้ประสบการณ์ของตัวเองเพื่อจะเล่นกับของเล่นหรือตุ๊กตา เมื่อมีอายุเกือบ 4 ปี อาจวิตกกังวลในบางสิ่งบางอย่าง จะสังเกตได้จากความรู้สึกอายและมีการประหม่าในบางครั้ง

4. ลักษณะทางด้านอารมณ์ ต้องการมีเพื่อนหรือเป็นเพื่อนแก่เด็กคนอื่น ๆ ต้องการให้กำลังใจ และต้องการเล่นอยู่กับผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ ต้องการความมีอิสระ ต้องการของเล่นประเภทเสื้อผ้าที่จะใช้แต่งตัว ชอบการวาดรูป การระบายสี การปั้น การต่อไม้บล็อก มีความรู้สึกอิสระที่ต้องการจะเล่นรุนแรงมากกว่าเดิม ชอบการเล่นกับทราย น้ำ ชอบฟังนิทานต่าง ๆ ชอบการดูภาพจากหนังสือ และชอบเล่นกับนิ้วมือ ประกอบเพลงต่าง ๆ

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภานิต (2528) ได้สรุปลักษณะของเด็กอายุ 4-6 ปีไว้ดังนี้

ลักษณะของเด็กวัย 4 ปี

เด็กวัย 4 ปี เป็นวัยที่มีความกระตือรือร้น รักที่จะมีเพื่อน มีความเป็นอิสระจากผู้ใหญ่มากกว่าเด็กวัย 3 ปี สามารถทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ด้วยตนเอง สติปัญญา

และร่างกายพัฒนาไปอย่างมาก โรงเรียนเริ่มมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเด็กเป็นอย่างมาก จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างมากในการที่จะให้ประสบการณ์แก่เขา ลักษณะในด้านต่าง ๆ ของเด็กวัย 4 ปี มีดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย เด็กวัยนี้มีความกระฉับกระเฉงมากและเริ่มใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในการเขย่ง กระโดด ปีนป่าย และวิ่งได้ดีขึ้นและเริ่มควบคุมการทรงตัว เด็กในวัยนี้ชอบแสดงความสามารถใช้ทักษะทางด้านร่างกายที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ชอบการเล่นที่ต้องใช้กำลังทางร่างกายและกล้ามเนื้อที่จะแสดงออก เด็กวัยนี้สามารถแต่งตัวได้เอง สำหรับกล้ามเนื้อเล็กของเด็กวัยนี้ได้พัฒนาเพียงพอที่จะใช้ในการหยิบจับเครื่องมือเครื่องใช้ง่าย ๆ ได้ เช่น จับดินสอ จับพู่กันใหญ่ ๆ

2. ลักษณะทางด้านสติปัญญา เด็กวัยนี้ได้เริ่มพัฒนาความสามารถทางด้านนามธรรมสรุปภาคผนวกไปถึงสิ่งอื่น และเริ่มต้นที่จะใช้เหตุผลแต่การคิดและการตีความนั้นยังไม่ถูกต้องนัก เด็กวัยนี้รักที่จะเรียนรู้คำใหม่ ชอบเล่นกับคำและเสียง และมักจะมีอารมณ์ขัน ชอบซักถามและมีช่วงความสนใจสั้น เป็นคนชอบสงสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องของคน ประสบการณ์ใหม่ ๆ สถานที่ เหตุการณ์ วิทยาศาสตร์และโลก แต่เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถที่จะแยกแยะความจริงออกจากจินตนาการได้ สำหรับผลงานทางด้านศิลปะของเด็กมักจะแสดงออกถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเขา สิ่งที่จะให้แก่เด็กควรจะเป็นรูปธรรม การรับรู้ และประสบการณ์ตรง เด็กในวัยนี้ต้องการที่จะมีโอกาสในการสำรวจ ตรวจสอบและพูดคุย

3. ลักษณะทางด้านสังคม เด็กวัย 4 ปีจะสนใจเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกับเขามาก และชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้น อีกทั้งยังชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศด้วย เด็กผู้ชายส่วนมากจะชอบเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กวัยนี้จะสนุกสนานกับการเล่นละครหรือการเล่นบทบาทสมมติ โดยส่วนใหญ่สภาพที่เด็กเล่นละครหรือบทบาทสมมติมักจะมีความเกี่ยวข้องกับตัวของเด็กเอง เช่น เด็กที่มีพ่อเป็นหมอก็จะชอบแสดงบทบาทของหมอ เป็นต้น เด็กในวัยนี้เวลาเล่นด้วยกันมักจะให้ความร่วมมือกันมากขึ้น และเริ่มต้นที่จะใช้การชกต่อยเมื่อเกิดการขัดแย้งกัน และมักจะไม่ค่อยระมัดระวังทางด้านร่างกายมากนัก ชอบทำตัวเป็นเจ้านาย มักแสดงความไม่สุภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะให้ความร่วมมือเป็นมิตร และเกิดความสบายใจที่จะทำงานด้วยกัน โดยส่วนใหญ่จะมีความสามารถที่จะ

ยอมรับในการรอคอย การผลัดเปลี่ยน การแข่งขันและการยอมรับกฎเกณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่ก็ยังคงจะต้องคอยตักเตือนอยู่เสมอ

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กเริ่มมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และเมื่อถกเถียงกันมักจะชอบกล่าวถึงตนเองและเรื่องราวของครอบครัว บ่อยครั้งที่เด็กขาดความอดทน และเป็นการยากที่จะให้เด็กรอคอย อารมณ์ของเด็กวัยนี้เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่เสมอ อาจจะเห็นดีด้วยในตอนต้นแต่อีกไม่กี่นาทีก็ทะเลาะหรือแสดงความไม่เห็นด้วย เด็กวัยนี้ต้องการความเข้าใจ การรับรู้ทางอารมณ์ และความเมตตาากรุณาจากผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กวัย 4 ปีส่วนใหญ่มีความมั่นใจในตนเองและมั่นใจในโลกของเขา เด็กในวัยนี้เริ่มจะพัฒนาความกลัว ความวิตกกังวลบางอย่าง ซึ่งบางอย่างเกิดขึ้นจากจินตนาการ เด็กต้องการความมั่นคงและการรับรู้ของผู้ใหญ่เพื่อขจัดความวิตกกังวล

ลักษณะของเด็กวัย 5 ปี

เด็กวัย 5 ปีนี้ เป็นเด็กที่มีความร่าเริง เป็นคนใจเย็นขึ้นและดูเหมือนว่าจะมีคุณภาพสูงกว่าเด็กที่โตกว่า บางทีอาจเป็นเพราะว่าเด็กพยายามอย่างมากที่จะเลือกทำสิ่งที่ถูกต้อง และทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจ เด็กวัยนี้ยอมรับความจริงมากขึ้นแม้ว่าเขาจะยังสนุกสนานกับการเล่นบทบาทสมมติอยู่ แต่อย่างไรก็ตามเด็กวัยนี้ยังชอบโลกแห่งความเป็นจริงมากกว่า ลักษณะต่าง ๆ ของเด็กวัย 5 ปี มีดังนี้

1. ลักษณะทางด้านร่างกาย กล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัยนี้เริ่มจะทำงานประสานกันมากขึ้นซึ่งช่วยให้เด็กมีความสามารถทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ด้วยตัวของเขาเอง เด็กวัยนี้ชอบการเคลื่อนไหว ส่งเสียง และสนุกสนานกับการเล่นเกมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เวลาเล่นกับเครื่องเขียนเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น เด็กวัยนี้มีความภูมิใจในทักษะใหม่ ๆ ของเขา เด็กจะเรียนรู้ในการเคลื่อนไหวของการทำงานในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้มากขึ้น มีการทรงตัวที่ดีขึ้น ทำให้สามารถเตะลูกบอลได้ เดินเป็นเส้นตรง สนใจการเล่นสเก็ต การกระโดด และการขี่จักรยาน

2. ลักษณะทางสติปัญญา ช่วงเวลาของความสนใจของเด็กวัย 5 ปีเพิ่มมากขึ้นกว่าเด็ก 4 ปี แต่ยังสามารถได้ว่าเป็นความสนใจในช่วงสั้น เด็กวัยนี้มักขำพูด สามารถพูด

เป็นประโยคที่ยาวขึ้น ใช้ส่วนต่างๆ ของประโยคได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจของเด็กวัยนี้ก็คือ เด็กเริ่มต้นที่จะตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้เพื่อการสนทนาแต่เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น เช่น เด็กอาจจะถามว่า "รากของผมหอมต้องการน้ำเหมือนกับรากของพืชไหม" การใช้คำถาม การวิจารณ์ และการตอบคำถามของเด็กวัยนี้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์มากขึ้น เด็กในวัยนี้สามารถจดจำตัวอักษร ตัวเลข และคำได้ดีขึ้น และชอบแลร์งทำเป็นอ่านและเขียนได้เหมือนกับผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะได้รู้ความจริง และสามารถที่จะแยกแยะความจริงออกจากจินตนาการได้บ้างแล้ว เด็กวัย 5 ปี สามารถที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกที่เปิดเผยมากขึ้น เช่น เมื่อสังเกตเห็นฝนตกหนัก เด็กอาจจะพูดว่า "ฝนกำลังตกหนักเดี๋ยวน้ำก็ท่วมอีกแล้ว" เด็กในวัยนี้จะรับรู้เรื่องการจ้ดลำดับ สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ดีขึ้น รู้จักคิดก่อนที่จะพูด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรให้เด็กได้ทำงานอย่างง่าย ๆ และควรให้เขาได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบและมีโอกาสแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เด็กในวัยนี้ยังคงชอบสนุกสนาน เช่น การเล่นเกม แต่ไม่สามารถที่จะหัวเราะเยาะตนเองได้ เด็กมักจะสามารถวาดภาพและระบายสีจากความคิดของตนเองได้ และยังคงชอบฟังนิทาน ร้องเพลง และคำกลอน

3. ลักษณะทางสังคม เด็กในวัยนี้มักจะมีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือและชอบกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อื่นพอใจ และเริ่มที่จะชอบการมีเพื่อนฝูงเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 2-5 คน และชอบมีเพื่อนสนิท สนุกสนานกับการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร และการแสดงความขัดแย้งในกลุ่มลดน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มที่จะสนใจสิ่งต่าง ๆ และสนใจผู้อื่นมากกว่าที่จะสนใจตนเอง แสดงว่าเด็กเริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นวัยที่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ในขณะที่เด็วกันก็จัดได้ว่าเป็นช่วงวิกฤตของเด็กบางคนที่อยู่ในกลุ่มแต่ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กในวัย 5 ปี จะยึดบ้านเป็นศูนย์กลางและให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวมาก จะเห็นได้จากเมื่อเด็กไปอยู่ในสถานศึกษา เด็กมักจะเล่าเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของเขาให้คุณครูและเพื่อนฟัง นอกจากนี้เขาก็ชอบสนุกสนานกับการไปอยู่ที่โรงเรียนด้วย โดยเมื่อกลับมาบ้านก็จะนำเอาเรื่องที่โรงเรียนมาเล่าให้ผู้ปกครองฟัง เด็กเริ่มที่จะตระหนักเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิดมากขึ้น เด็กวัย 5 ปี ส่วนใหญ่รักความเป็นอิสระ มั่นใจในตนเอง เชื่อฟังและวางใจได้ มีความสุข

และภูมิใจในตนเอง เด็กวัยนี้จะแสดงความผูกพันกับผู้ใหญ่อย่างมาก และพยายามอย่างมากที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ เด็กวัยนี้จะมองครูเป็นผู้ที่มีความรู้มากที่สุดในโลก ครูเป็นผู้ที่มีความถูกต้องเสมอ และเด็กวัยนี้มักจะมีความเชื่อถือในตัวผู้อื่นอย่างมาก และภูมิใจในผลงานของตนเอง สำหรับเรื่องอารมณ์โกรธจะแสดงออกโดยทางคำพูดมากกว่าการแสดงความก้าวร้าวทางกาย

ลักษณะของเด็กวัย 6 ปี

เด็กวัย 6 ปี มักมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก รักการผจญภัย มีน้ำใจ ปรารถนาชัยชนะ และต้องการเป็นคนที่ดีที่สุด บางครั้งชอบการทำท่าย ระเบิดหรือวันที่จะพิสูจน์ความเป็นอิสระของตนเองมากขึ้น คือ ต้องการแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ต้องพึ่งผู้อื่น มีความภูมิใจในความสามารถหรือทักษะใหม่ ๆ ของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการอ่าน เด็กวัยนี้มีความก้าวร้าวมากกว่าเด็กในวัย 5 ปี ด้วยเหตุที่เด็กต้องการความเป็นอิสระ ทำให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เด็กต้องการที่จะเป็นนายของตนเอง และมักจะทำเหมือนเขารู้ไปเสียทุกอย่าง ลักษณะในด้านต่าง ๆ ของเด็กวัย 6 ปีมีดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางร่างกาย เด็กวัย 6 ปี ชอบการสำรวจ ผจญภัย เด็กวัยนี้จะมีพลังงานมหาศาล ชอบเล่นและส่งเสียงดัง ไม่ชอบการนั่งเฉยๆ มีนิสัยร่าเริง ชอบเล่นเหวี่ยง หกคะเมน กิ้งไปมา กระโดด เล่นฟุตบอล วิ่ง ขี่จักรยาน และเล่นเกมต่าง ๆ เป็นต้น กล้ามเนื้อเล็กของเด็กวัยนี้พัฒนาขึ้นได้ดีมาก ซึ่งช่วยทำให้การเคลื่อนไหวดีขึ้น และมักไม่ชอบเป็นผู้สังเกตการเล่น แต่จะชอบเป็นผู้เล่นที่กระตือรือร้น

2. ลักษณะทางสติปัญญา การรับรู้และความคิดของเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะเป็นนามธรรมมากขึ้น ความคิดซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ของเด็กยังคงต้องสอนด้วยรูปธรรม เด็กมีความจำดีขึ้น คอยเก่งขึ้น ถูถามคำถามมากขึ้น และเข้าใจความหมายของคำได้มากขึ้นด้วย ถ้าได้พาเด็กไปนอกสถานที่ เด็กมักจะชอบส่งเสียงดัง ชักถามปัญหาอยู่ตลอดเวลา เด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถตัดสินใจได้ แต่ก็พยายามเรียนรู้ที่จะหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่เขาต้องการที่จะได้รับโอกาสในการตัดสินใจ

3. ลักษณะทางสังคม เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะมีการแลกเปลี่ยนของเล่น และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ การเข้าร่วมเล่นกับเพื่อนในระยะนี้มักจะเล่นกับเพศเดียวกัน แต่เด็กในวัยนี้ยังจัดว่าเป็นเด็กที่ยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางซึ่งเขามักจะสนใจเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่ผู้อื่นทำกับเขา กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับเด็กในวัยนี้ เด็กต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน และมักจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนอยู่เสมอ เด็กบางคนที่ต้องการการยอมรับมากจะเอาขนมหรือสิ่งของของตนเองให้เพื่อนจนหมดแต่มีมิตรภาพของเด็กวัยนี้ไม่มั่นคงและเลือนหายไปได้ง่าย นั่นคือเด็กจะเปลี่ยนเพื่อนเล่นที่ดีที่สุดของเขาอยู่เรื่อย ๆ เด็กวัยนี้กล้าแสดงออกและเล่นอย่างรุนแรง พยายามที่จะแข่งขันอยู่เสมอ มีอยู่บ่อยครั้งที่เด็กที่ต้องการจะเอาชนะมาก ๆ แต่เด็กวัยนี้ส่วนมากยังเคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สนุกสนานกับการเล่นละคร แสดงบทบาทสมมติ แต่ก็สนุกกับการเล่นบทบาทจริง ๆ ด้วยเช่นกัน

4. ลักษณะทางอารมณ์ เด็กวัยนี้ชอบคุยโอ้อวดซึ่งบางครั้งก็ดูมากเกินไป เหมือนกับว่าเขารู้ไปหมดทุกอย่าง ชอบวิเคราะห์วิจารณ์ผู้อื่น มักจะตื่นเต้นง่าย และชอบแสดงออก เด็กวัยนี้เริ่มพัฒนาความกลัวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความกลัวที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของครอบครัวและโรงเรียน วุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กไม่คงที่ ดูเหมือนว่าจะมีวุฒิภาวะที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน หรือจะแสดงตามความสนใจของเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เด็กวัยนี้ชอบการชมเชย และการยอมรับ แต่เนื่องจากลักษณะที่ไม่คงที่ของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กจึงมักจะพบว่าบางขณะอาจจะมีความรัก ความเผื่อแผ่ ความอบอุ่นและความเป็นมิตร และในบางขณะเด็กอาจจะร้องไห้อย่างรุนแรง มีความคับข้องใจ มีความริษยา และมีความก้าวร้าวขึ้นมาได้ในทันที

การเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาล

ครูและผู้ปกครองสามารถช่วยกันพัฒนาเด็กให้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี หากมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาล เพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริม แนะนำ และปรับปรุงพฤติกรรมของเด็ก อันส่งผลต่อพัฒนาการทุกด้านอย่างเหมาะสม ดังนั้น สิ่งที่ควรทราบเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของ

เด็กวัยอนุบาลให้ประสบความสำเร็จได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522)

1. องค์ประกอบของการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ผู้เรียน สิ่งเร้า การตอบสนองต่อสิ่งเร้า
2. แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ จากแนวคิดของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการลองผิดลองถูกแล้วนำไปสู่การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง โดยได้กำหนดกฎการเรียนรู้ไว้ 3 ประการคือ กฎแห่งความพร้อม กฎแห่งการฝึกหัด และกฎแห่งผล

สกินเนอร์ (Skinner) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำ และสร้างความผูกพันระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองให้มีความแน่นแฟ้น หรือมีความถี่ยิ่งขึ้นโดยการให้สิ่งเร้าเป็นตัวเสริมแรง

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt) มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ การรับรู้ (Perception) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้และหาความหมายจากประสาทสัมผัสและการหยั่งเห็น เป็นการแก้ปัญหาครั้งแล้วครั้งเล่า จนสามารถแก้ปัญหานั้นได้สำเร็จจุลวงด้วยตนเอง กลุ่มนี้เชื่อว่าการที่คนเราจะเกิดการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องเริ่มเรียนจากส่วนรวมสู่ส่วนย่อย (The Whole to Parts) ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างแน่นแฟ้น จากการมองเค้าโครงกว้าง ๆ ตลอดจนความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันก่อนจึงเรียนรู้ในรายละเอียดได้ลึกซึ้งในภายหลัง

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นอกจากองค์ประกอบของการเรียนรู้และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แล้ว ควรทราบถึงปัจจัยที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กด้วย กมลรัตน์ หล้าสูงงค์ (2528) กล่าวว่า การที่เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีนั้น ต้องอาศัยปัจจัยดังนี้ คือ แรงขับ ความพร้อม ความต้องการ อารมณ์และการปรับตัว การเสริมแรง การจูงใจ ทักษะ ทักษะ ความสนใจ การเกิดมโนภาพ การจำ ความถนัดและเชาวน์ปัญญา

ลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาล

เด็กวัยอนุบาลจะมีลักษณะการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะของตน ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น

1. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้รับมาจากสภาพแวดล้อม โดยการกระทำ การรับรู้ และการพบเห็น ประสบการณ์ตรงที่เด็กได้รับจากสภาพแวดล้อมนั้นมีผลต่อการเรียนรู้ และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังเป็นตัวกำหนดลักษณะนิสัยของเด็กอีกด้วย

2. การเรียนรู้จากการบอกเล่า การเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาลนั้น นอกจากจะเกิดจากการมีประสบการณ์ตรงแล้ว เด็กวัยอนุบาลยังสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากการบอกเล่าของบุคคลต่าง ๆ หรือการบอกเล่าจากหนังสือ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม เนื่องจากตัวเด็กเองไม่ได้มีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งเหล่านั้น การเรียนรู้จากการบอกเล่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ แต่การเรียนรู้จากการบอกเล่านี้เด็กจะสร้างภาพพจน์ในสมองของตนแทนที่จะได้เห็นตรงจากตัวแบบที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง แต่ในบางครั้งที่เราไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงได้ ก็อาจจะต้องเลือกใช้วิธีการบอกเล่าแทน

3. การเรียนรู้จากการสังเกต โดยปกติแล้วเด็กวัยอนุบาลมักจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจว่าเด็กเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ มาจากตัวแบบรอบ ๆ เด็กนั่นเอง ในระยะแรกเด็กจะเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด เมื่อเด็กเริ่มเข้าสังคมเด็กจะเริ่มสังเกตและลอกเลียนแบบพฤติกรรมของคนที่เด็กสนใจ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียนควรมุ่งเน้นที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเด็กด้วย

วิธีการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาล

จากลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาลดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าเด็กวัยอนุบาลมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากบุคคลในวัยอื่น ๆ กล่าวคือ เด็กวัยอนุบาลมีวิธีการเรียนรู้โดยผ่านสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็กเรียนรู้โดยผ่านความต้องการของเด็กเอง คือ

- 1.1 เด็กต้องการการยอมรับและได้รับความสนใจ
- 1.2 เด็กต้องการการตอบสนองเพื่อความอยู่รอดของชีวิต
- 1.3 เด็กต้องการแสดงความสามารถ
- 1.4 เด็กต้องการที่จะเหมือนบุคคลที่เขารัก การที่เด็กทำตามบุคคลต่าง ๆ ในบางครั้งนำไปสู่การเรียนรู้ได้
2. เด็กเรียนรู้โดยผ่านความสนใจที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ คือ
  - 2.1 เด็กมีความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตนเอง
  - 2.2 เด็กมีความสนใจในประสบการณ์หลาย ๆ อย่างที่จัดให้
  - 2.3 เด็กมีความสนใจในคำถามที่กระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบ
  - 2.4 เด็กมีความสนใจในคำอธิบายและข้อเสนอแนะ
  - 2.5 เด็กมีความสนใจในเกมที่มีรางวัล
3. เด็กเรียนรู้โดยผ่านการลงมือปฏิบัติ และการเล่น คือ
  - 3.1 เด็กเรียนรู้จากการกระทำซ้ำ ๆ หรือเลียนแบบ
  - 3.2 เด็กเรียนรู้จากการสำรวจ สัมผัส ค้นคว้า เปรียบเทียบ และหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
  - 3.3 เด็กเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติ
4. เด็กเรียนรู้โดยผ่านสิ่งที่ตนเองได้รับ

สิ่งที่เด็กได้รับประสบการณ์ไม่ว่าดีหรือไม่ดี ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่พอใจก็ตามจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้เสมอ ถ้าเป็นประสบการณ์ที่เด็กพึงพอใจก็จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และเด็กจะทำในสิ่งนั้นอีก แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจเด็กจะหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้นและไม่ทำต่อไปอีก
5. เด็กเรียนรู้ผ่านความพร้อมที่จะเรียน

ความพร้อมมีความสัมพันธ์กับการฝึกหัด ถ้าเราฝึกหัดเมื่อเด็กพร้อมย่อมทำให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้ปฏิบัติหรือได้สัมผัส จะช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมได้เร็วขึ้น การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กควรเน้นในเรื่องของการสนับสนุนให้เด็กเกิดความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ ไม่ควรบังคับให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กยังทำไม่ได้ หรือยังไม่พร้อม เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกคับข้องใจ และเกิดภาวะเครียดทางอารมณ์ได้

ความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็กวัย 3-6 ปี

ในการเรียนการสอนใด ๆ ก็ตาม เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความสามารถที่จะเรียนสิ่งนั้น ๆ ได้ หรือเกิดความพร้อมที่จะเรียน ดังนั้น ระยะแรกที่ครูจะเริ่มสอนจึงจำเป็นต้องสำรวจพื้นฐานหรือความพร้อมของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถที่จะรับความรู้ที่ครูจะสอนได้ และควรจะยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล (พิกุล ประเสริฐศรี, 2529)

ความหมายของความพร้อม

ได้มีผู้ให้ความหมายของความพร้อม (Readiness) ไว้ดังต่อไปนี้

พรณี ชุทัย เจนจิต (2522) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นสภาวะของบุคคลที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างบังเกิดผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ การได้รับการฝึกฝน การเตรียมตัว และความสนใจ หรือแรงจูงใจ

เตือนใจ เศรษฐลักโก (2524) ให้ความหมายของความพร้อมว่า ความพร้อมหมายถึง สภาพแห่งการเจริญงอกงาม และพัฒนาการอย่างสูงสุดของเด็กทั้งทางกาย สมอง อารมณ์ และสังคม จนถึงระดับที่จะเรียนรู้ได้

เดโช สวานนท์ (2512) กล่าวว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพการเตรียมตัวเพื่อการตอบสนอง หรือเพื่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

สุโท เจริญสุข (2515) กล่าวว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ หมายถึง สภาพความเจริญเติบโตของผู้เรียนบวกกับพื้นฐานความรู้เดิม และความสนใจที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้สะดวกขึ้น

สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม (2518) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า ความพร้อม คือ สภาพของความเจริญเติบโตบวกกับความสนใจและความรู้อันเป็นพื้นฐานที่สิ่งพอจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้สะดวก

พลศิริ แก้วกลางศึก (2519) แสดงความเห็นเห็นว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ หมายถึง ภาวะสุกถึงขีดและประสบการณ์เดิมที่เหมาะสมกับการเรียนหรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้สะดวก ซึ่งเป็นของบุคคลหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ

จากคำจำกัดความของความพร้อมทางการเรียน อาจกล่าวได้ว่า ความพร้อมทางการเรียน หมายถึง สภาพการเจริญเติบโตของผู้เรียนที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ประกอบของความพร้อม

ตามแนวคิดของกาเย่ (Gagne อ้างถึงใน ประสาท อิศรปริตตา, 2522)

กาเย่ถือว่าองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดความพร้อมในการเรียน ได้แก่

1. ความสนใจและความเอาใจใส่ (Attention Set) ในปัจจุบันนักจิตวิทยาถือว่าเป็นลักษณะทางจิตใจที่มีความสืบเนื่องกันเป็นชุด มิได้มีลักษณะประการใดประการหนึ่งเพียงอย่างเดียว โดยประการแรกจะต้องมีสิ่งเร้ามาเร้าก่อนแล้วจึงเกิดการตอบสนอง ซึ่งจะเกิดขึ้นสืบเนื่องกันเป็นลูกโซ่ตลอดไป ในขณะที่มีความเอาใจใใส่อยู่

2. แรงจูงใจที่จะเรียน (Motivation) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเอาใจใใส่ในการเรียน คือ เมื่อเอาใจใใส่การเรียนมากขึ้นก็จะทำให้เกิดการอยากเรียนหรือเกิดแรงจูงใจ โดยปกติแรงจูงใจของเด็กนั้นจะมี 2 ลักษณะ คือ แรงจูงใจที่จะได้รับผลสำเร็จจากการทำงาน (Task Motivation) และแรงจูงใจที่จะได้รับสัมฤทธิผล (Achievement Motivation) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้ประสบผลสำเร็จ

3. สภาพของพัฒนาการ (Developmental Status) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และสติปัญญา ซึ่งความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับการศึกษาที่เด็กได้เรียนรู้สะสมหรือมีประสบการณ์เดิมมาก่อน ในปัจจุบันถือว่า การที่เด็กจะเรียนรู้อะไรมาก่อนเข้าโรงเรียนนั้นเป็นการช่วยสร้างผลสะสม (Cumulative Effect) ให้แก่เด็ก จะทำให้เด็กสามารถรับรู้และดัดแปลงการเรียนรู้ของตนตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วให้เข้ากับความรู้ใหม่ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง

บันลือ นฤกษ์วัน (2518) กล่าวว่า ความพร้อมที่จะเรียนมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมทางร่างกาย ได้แก่ สุขภาพของเด็ก การใช้สายตา การฟัง การพูด ความสัมพันธ์ทางกล้ามเนื้อ (ตากับมือ) เป็นต้น

2. ความพร้อมทางสมอง ได้แก่ ความสามารถในการลำดับเหตุการณ์จากนิทานที่ตนได้ฟัง หรือดูภาพ ลำดับภาพได้ สติปัญญาดี จำได้แม่นยำ จะพูดหรือสิ่งอะไรก็เข้าใจง่าย เป็นต้น

3. ความพร้อมในด้านอารมณ์ ได้แก่ รู้จักควบคุมอารมณ์ สามารถทำงานเป็นหมู่ เล่นเป็นหมู่ ไม่แย่งสิ่งของกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ ไม่เข้าหาหยิ่งกัน เป็นต้น

4. ความพร้อมในด้านจิตวิทยา ได้แก่ มีความสนใจในการอ่าน รู้จักฟังอย่างตั้งใจ ใช้ภาษาได้ดีพอสมควร เป็นต้น

พรณี ชูทัย เจนจิต (2513) ได้กล่าวถึงเรื่องความพร้อมไว้ว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ สิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึงถึงก็คือ ความพร้อมในช่วงของพัฒนาการ จะมีจุดสูงสุดที่จะสอนสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เด็กจะเรียนทักษะหนึ่งได้อย่างรวดเร็วและบังเกิดผลดี จุด ๆ นั้นเราเรียกว่า "ความพร้อม" ดังนั้น ถ้าเด็กโดนบังคับให้เรียนทักษะใดทักษะหนึ่งโดยที่ร่างกายยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ จะทำให้เด็กเกิดความขงใจ และทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนทักษะนั้น ๆ รวมทั้งต่อครูและโรงเรียนด้วย ในทางตรงกันข้ามหากเด็กพร้อมแล้วแต่ครูไม่ฉวยโอกาสที่เหมาะสมที่จะสอนก็จะทำให้เด็กไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร

พลศิริ แก้วกลางศึก (2519) กล่าวว่า ความพร้อมที่จะเรียนของเด็กต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ภาวะสุกถึงขีดของผู้เรียน หมายถึง ลักษณะความเจริญเติบโตทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของบุคคลในระยะเวลาใดระยะหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลนั้นเรียนได้สะดวก
2. ประสบการณ์และสภาพครอบครัว
3. วิธีสอนและอุปกรณ์ เด็กจะมีความพร้อมมากขึ้นเมื่อมีการใช้อุปกรณ์ที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเด็ก
4. สภาพทางอารมณ์และการปรับตัว เด็กที่ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการ ถูกทอดทิ้ง เคยได้รับความล้มเหลวในการเรียน ความยุ่งยาก ความไม่อบอุ่นทางบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความพร้อมในการเรียนของเด็ก

เกี่ยวกับเรื่องของความพร้อมนี้ นักจิตวิทยามีความเห็นแยกออกเป็น 2 พวก คือ

1. ความพร้อมเป็นเรื่องของธรรมชาติ (Natural Readiness Approach) พวกนี้มีความเห็นว่า ก่อนที่เด็กจะไปโรงเรียนจะต้องมีความพร้อมเสียก่อน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะวัดให้ได้ว่าใครพร้อมที่จะเรียน ถ้ายังไม่พร้อมก็ให้รอ
2. ความพร้อมเป็นเรื่องของการจัดประสบการณ์ (Guided Experience Approach) กลุ่มนี้มองเห็นว่าความพร้อมจะสามารถเร่งให้เกิดขึ้นโดยการจัดประสบการณ์ให้ ไม่จำเป็นต้องรอให้เด็กพร้อมเพราะจะเป็นการเสียเวลา

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบของความพร้อมทางการเรียนในเด็กจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กมีสภาพทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาดีพอที่จะรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทั้งนี้ยังต้องขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและประสบการณ์ที่เด็กได้รับอีกด้วย นอกจากนี้ การสอนของครูจัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียน ครูต้องสร้างแรงจูงใจ และหาวิธีที่จะทำให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีตรวจสอบความพร้อมของเด็ก

1. ความสนใจของเด็กแต่ละคน เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความปรารถนาของเด็กที่ใครจะได้รับการสอน หรือพยายามที่จะสอนตัวเอง เมื่อเด็กมีความสนใจ เด็กก็เกิดความพร้อมในตัว
2. เมื่อเด็กมีความพร้อมที่จะเรียนสิ่งใด แม้มือปลื้รคบ้างก็จะไม่ละความสนใจจากสิ่งนั้นง่าย ๆ
3. เด็กที่ได้รับการฝึกฝนให้เรียนสิ่งใดแล้วไม่แสดงความก้าวหน้าในการเรียนสิ่งนั้นเท่าที่ควร แสดงว่าเด็กยังไม่พร้อมที่จะเรียน

การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัยอนุบาล

การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัยอนุบาล นับได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด และเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ เพราะจะเป็นการช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ขั้นต่อไปในระดับที่สูงขึ้นและช่วยให้เด็กเรียนหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2518) ได้แบ่งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัยอนุบาล ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ความพร้อมทางกาย ความพร้อมบางอย่างเราต้องคอยให้ถึงวัยก่อน แต่ บางอย่างเราสามารถฝึกหัดได้ เช่น

1.1 ตา เราสามารถฝึกหัดได้ดังนี้

1.1.1 ฝึกหัดให้เด็กกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา

1.1.2 เล่นเกมทายตัวอักษร

1.1.3 เล่นสัญลักษณ์โดยใช้ตัวอักษร

1.1.4 เล่นต่อภาพ

1.1.5 เล่นเกมทายคำ เป็นต้น

1.2 หู สมรรถภาพในการฟังขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ การฝึกให้เด็กสามารถแยกแยะเสียงที่ได้ยิน เช่น เสียงร้องของสัตว์ชนิดต่าง ๆ แยกเสียงในการพูดหรือการฟังเสียงดนตรีตามวรรณยุกต์

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตา ในการอ่านและเขียน เด็กจะต้องใช้สายตาและมือให้สัมพันธ์กัน วิธีฝึกสายตากับมือให้ทำงานประสานกันนั้นฝึกได้ดังนี้

1.3.1 ปั้นดินน้ำมัน ใช้กรรไกรตัดกระดาษ ร้อยลูกปัด ฯลฯ

1.3.2 เล่นเกมต่าง ๆ เช่น ต่อรูปภาพ เล่นเข้าเขาวงกต เป็นต้น

1.4 สุขภาพทั่วไป เด็กต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์จึงพร้อมที่จะเรียน

2. ความพร้อมทางสติปัญญา ตูว่าเด็กสามารถพูดได้ชัดเจนถูกต้อง เข้าใจ ความหมายที่ใช้ เห็นความแตกต่างและความคล้ายคลึงของตัวอักษร และจดจำข้อความได้

การส่งเสริมความพร้อมด้านสติปัญญาของเด็กควรให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชื่อสิ่งของต่าง ๆ ได้ เล่นมาก ๆ จะช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมขึ้น

3. ความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม สามารถดูได้จากสิ่งเหล่านี้

3.1 เด็กเล่นกับเพื่อนได้โดยไม่ทะเลาะวิวาท

3.2 เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.3 เด็กตั้งใจฟังคนอื่นพูด

3.4 เด็กรับฟังคำโต้แย้งจากคนอื่น

ถ้าเด็กยังไม่พร้อมเราควรให้การส่งเสริมดังนี้

3.4.1 ให้เด็กทำงานร่วมกัน

3.4.2 ร่วมอภิปรายปัญหาในชั้น

3.4.3 ครูเล่านิทานให้เด็กฟัง

3.4.4 ให้เล่นละคร ดนตรี ขับร้อง

3.4.5 ครูอ่านหนังสือให้ฟังและให้ดูรูปภาพประกอบ

4. ความพร้อมทางด้านจิตใจ ดูได้จากความสนใจของเด็ก เมื่อเด็กมีความพร้อมเด็กจะเริ่มรู้ว่าการอ่าน-เขียนนั้นมีคุณค่า คำชมของบิดามารดาและครูก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี ทำให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเอง (Self-Realization)

5. ความพร้อมด้านประสบการณ์พื้นฐาน เด็กที่มีประสบการณ์ที่ดีมาก่อนมาก ๆ จะช่วยให้เด็กอ่าน-เขียนได้เร็วขึ้น เพราะสามารถเข้าใจความหมายได้ง่ายขึ้น ดังนั้นครูจำเป็นต้องให้เด็กเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กให้มาก โดยพาไปดูสิ่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน หาของจำลองหรือภาพถ่ายมาให้ดูในห้องเรียน

การกวดวิชา

ความหมายของการกวดวิชา

ผู้ที่เป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจใคร่รู้ต่าง ๆ จากการศึกษานี้ ล้วนมี มักจะคุ้นเคยกับคำว่า "กวดวิชา" เป็นอย่างดี เพราะอาจจะได้เกี่ยวข้องมาบ้าง ไม่มากก็น้อย ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

อภิชัย พันธุเสน (2530) ได้ให้ความหมายของการกวดวิชาไว้ว่า การกวดวิชา มิใช่เป็นการศึกษาเล่าเรียนที่มีเนื้อหาใหม่ แต่เป็นการเน้นเนื้อหาในบางเรื่องบางตอน ของเนื้อเรื่องทั้งหมดที่ได้ศึกษาไปแล้ว แต่ผู้สอนหรือผู้กวดวิชาต้องการเน้นให้ผู้เข้ารับการ กวดวิชามีความสนใจ เข้าใจ หรือจำได้เป็นพิเศษทั้งนี้เพื่อหวังผลให้ความรู้เหล่านั้นได้ เกิดประโยชน์โดยตรงในทันทีหรือในอนาคตอันใกล้ต่อผู้เข้ารับการกวดวิชา และทำให้ การกวดวิชา มีลักษณะแตกต่างกับการศึกษาโดยทั่วไป เพราะมิใช่เป็นการเพิ่มพูนความรู้ อย่างกว้าง ๆ และมีลักษณะทั่วไป แต่เป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อจุดประสงค์อย่างใด อย่างหนึ่งแน่นอนภายในเวลาจำกัดหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการกวดขั้นความรู้สำหรับเด็ก ของตนเองเฉพาะวิชาที่จะใช้ประโยชน์ เพื่อการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษา ที่จำกัดการรับเด็ก ซึ่งสามารถกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การศึกษาทุกระดับต้องอาศัยการ กวดวิชา เพื่อจะนำไปสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป

รูปแบบของการกวดวิชา

การกวดวิชานั้นมีหลายรูปแบบที่เข้าใจกันโดยทั่วไป รูปแบบที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การจัดสถานศึกษาที่เรียกตัวเอง หรือบ่งบอกความหมายว่าสถานศึกษาของตนเองเป็นสถาบัน กวดวิชาอย่างแน่ชัด เริ่มตั้งแต่สถานบริบาลเด็กก่อนวัยอนุบาล ซึ่งมีหลายแห่งที่จัดเป็น โรงเรียนกวดวิชาเตรียมเด็กเพื่อเข้าศึกษาในโรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนประถมศึกษา หลายแห่ง เช่น สถานที่กวดวิชาสำหรับเข้าโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับความนิยมอย่าง กว้างขวาง เช่น โรงเรียนสาธิตของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งโรงเรียนเอกชนที่มีชื่อเสียง

นอกจากการใช้คำว่า กวดวิชา แล้ว ในปัจจุบันยังมีคำอื่นอีกที่ใช้เพื่อแทนความหมายเดียวกันกับคำว่า กวดวิชา เช่น ทิว ทิววิชา เรียนพิเศษ เรียนเสริม เรียนซ่อม เรียนซ่อมเสริม เรียนปรับสภาพ เรียนเพิ่ม และเรียนเร่ง เป็นต้น แต่คำต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายที่เฉพาะแตกต่างกันออกไป ดังนี้คือ (สุพันธ์ สุกมลสันต์, 2530)

1. การเรียนซ่อม (Remedial Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูให้ผู้เรียนที่เรียนตามปกติแล้วเรียนไม่ทันผู้อื่น ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น มีความสามารถไม่เพียงพอ มีเวลาไม่เพียงพอ หรือเพราะขาดเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนนั้นสามารถเรียนได้ทันคนอื่น หรือเรียนให้ผ่านวัตถุประสงค์ขั้นต่ำในโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่าการเรียนซ่อมนั้น คือ การเรียนกวดวิชา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถทันกับผู้อื่นที่มีความรู้ความสามารถมากกว่า

2. การเรียนเสริม (Extra Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่เรียนตามปกติแล้วเรียนได้เก่งกว่าผู้อื่น เพราะเหตุผลต่าง ๆ เช่น มีเวลาเรียนมากกว่า มีสติปัญญาดีกว่า หรือเพราะรู้เรื่องเหล่านั้นดีแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนนั้นมีสิ่งอื่นได้เรียนรู้มากขึ้น ไม่ต้องเสียเวลา หรือเพื่อให้ผู้เรียนนั้น เรียนกวด ผู้อื่นที่อยู่ในระดับสูงกว่าตนเองขณะนั้น เช่น นักเรียนชั้น ม.4 เรียนกวดวิชาเพื่อสอบเทียบชั้น ม.6 หรือนักเรียนชั้น ม.6 เรียนกวดวิชาเพื่อให้มีความรู้มาก ๆ จะได้สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้

3. เรียนปรับสภาพ (Adapted Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ทางวิชาการ หรือความพร้อมไม่เพียงพอที่จะไปเรียนร่วมกับผู้อื่นได้ จึงต้องมีการเรียนเพิ่มเติมหรือปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้ก่อน เช่น นักเรียนอนุบาลต้องเรียนปรับสภาพความพร้อมทางร่างกายและจิตใจก่อนไปเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นิสิตนักศึกษาที่รับจากโครงการพิเศษต้องเรียนปรับสภาพภาษาอังกฤษก่อนเปิดเรียนภาคต้นก่อนที่จะไปเรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาทั่วไป เป็นต้น

4. การเรียนแก้ไข (Corrective Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อแก้ไขความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนบางอย่างให้ถูกต้องในเมื่อสิ่งที่ผู้เรียนนั้นคลาดเคลื่อน หรือไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง

การเรียนรู้ประเภทนี้มักเป็นการเรียนสิ่งที่ผู้เรียนรู้อแล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง จึงต้องมาเรียนเพื่อแก้ไขให้ถูกต้องขึ้น

5. การเรียนเร่งหรือการเรียนลัด (Accelerated Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนที่ฉลาดเพื่อให้เรียนได้มากขึ้นกว่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนฉลาดยิ่งขึ้น เรียนรู้เนื้อหามากขึ้น และเรียนได้ในชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งการเรียนประเภทนี้จุดมุ่งหมายหลักมักได้แก่ การเรียนเพื่อเรียนลัด เช่น เรียนเร่งเพื่อสอบเทียบ ม.3 และ ม.6 เป็นต้น

6. การเรียนเฉพาะ (Specified Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการหรือความสนใจเฉพาะบุคคลของผู้เรียน เช่น การเรียนเฉพาะวิชาดนตรีไทย และการเรียนเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น

7. การเรียนพิเศษ (Special Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียนนอกชั้นเรียน หรือนอกหลักสูตร เช่น นักเรียนชั้น ม.5 เรียนพิเศษกับชาวต่างประเทศวันอาทิตย์ ผู้สอนวิชาต่าง ๆ เหล่านี้มักเรียกกันว่า ครูพิเศษ หรือครูสอนพิเศษ

8. การเรียนติว (Tutorial Learning) ได้แก่ การเรียนเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่ครูหรือเพื่อนร่วมชั้น (Peers or Classmates) หรือเพื่อนรุ่นพี่ (Senior Students) จัดให้แก่ผู้เรียนสำหรับเนื้อหาบางอย่างเป็นครั้งคราว มักนิยมจัดทำกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือเป็นการส่วนตัว เช่น นิสิตปี 1 เรียนติวกับนิสิตปี 4 หรือนักศึกษาปี 2 ติววิชาต่าง ๆ กันเอง

จากรูปแบบของการทวดวิชาชนิดต่าง ๆ ข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การเรียนทวดวิชา เป็นการเรียนอะไรก็ตามที่ผู้มีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียน หรือตัวผู้เรียนเอง คิดว่าขาด หรือยังไม่พร้อมในสิ่งนั้น ๆ โดยการเข้าเรียนทวดวิชาจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถเรียนทันผู้อื่น หรือเรียนได้มากกว่าผู้อื่น ซึ่งผู้ที่มาเรียนทวดวิชาโดยแท้จริงแล้ว อาจจะเป็นผู้ที่เรียนอ่อนจริง ๆ หรือเรียนได้ปานกลาง หรืออาจจะเรียนเก่งก็ได้ แต่อยากเรียนเพิ่มเติมเพื่อให้ตนเองเก่งยิ่งขึ้น

การกวตวิชาในระดับอนุบาลศึกษา

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า เป้าหมายของการกวตวิชาก็คือ การแข่งขัน และเป้าหมายของการแข่งขันในที่สุดก็เพื่อให้ได้มาซึ่งใบรับรองวิทยะฐานะเพื่อก้าวไปสู่ การแข่งขันในระดับที่สูงขึ้นไป และในที่สุดจะเป็นการปูทางไปสู่โอกาสและทางเลือกที่ดีกว่าในอนาคต อย่างไรก็ตามในระดับก่อนวัยอนุบาล และในวัยอนุบาลยังจะวิธีการที่ เฉพาะและสามารถอธิบายได้ดังนี้

ในระดับการเตรียมเด็กก่อนวัยอนุบาลนั้นจะมีเป้าหมายเป็นลำดับขั้นว่า เตรียม เพื่อจะได้เข้าศึกษาต่อในโรงเรียนอนุบาลที่มีลิติตว่าสามารถทำให้นักเรียนของตนเข้าศึกษา ต่อในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีชื่อเสียงได้เป็นจำนวนมาก และโรงเรียนเหล่านี้ยังจัด การศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยให้ผู้ปกครองหมดห่วง และ ลดความวิตกกังวลของบุตรหลานไปอีกนาน

สถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยอนุบาลนั้น นอกจากจะเป็นการเตรียมเด็กเพื่อการ แข่งขันแล้ว ยังมีความจำเป็นต่อครอบครัวสมัยใหม่ที่บิดามารดาต้องประกอบอาชีพจนไม่มี เวลาดูแลบุตรด้วยตนเอง โดยอ้างว่าหากไม่ประกอบอาชีพทั้งสองคนแล้วจะมีรายได้ไม่ เพียงพอต่อการครองชีพในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน แต่ในช่วงพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าว จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษา นักจิตวิทยา ได้กล่าวว่าบิดาและมารดาอย่าอมเป็นคนที่ตีที่สุด ของเด็กในวัยนี้

ภายหลังจากการได้รับการเลี้ยงดูของสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยอนุบาลแล้ว การส่งให้เรียนต่อในโรงเรียนอนุบาลจึงเป็นการกระทำที่สอดคล้องกันในลำดับต่อมา เพราะในหลายกรณีแทนที่โรงเรียนอนุบาลเหล่านั้นจะเป็นสถานที่เตรียมเด็กให้มีความ พร้อมเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้นไป กลับทำหน้าที่ให้การศึกษอย่างเข้มงวด ถึงกับนำหลักสูตร ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มาสอนให้แก่เด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 และนำหลักสูตรในชั้นประถม ศึกษปีที่ 2 มาสอนในชั้นอนุบาลปีที่ 2 พร้อมกับจะมีคำถามไปถึงผู้ปกครองว่ามีความต้อง การจะให้บุตรหลานของตนศึกษาในช่วงภาคฤดูร้อนหรือไม่ การจัดการศึกษาดังกล่าวได้ สร้างความเป็นกลไกให้กับเด็กมากขึ้น และลดความเป็นมนุษย์ทั้งของเด็กและบิดามารดา

ผลของการกวาดวิชา

การกวาดวิชานั้นจะมีผลดีแต่เฉพาะตัวของผู้ที่เรียนกวาดวิชา และผู้ที่มีอาชีพในการกวาดวิชา ซึ่งเป็นผลดีเฉพาะตัวบุคคล แต่กลับมีผลเสียต่อส่วนรวมเป็นอย่างมาก คือ

1. การกวาดวิชา มีส่วนส่งเสริมให้ความแตกต่างทางฐานะ เศรษฐกิจ และสังคมที่มีมากอยู่แล้ว ขยายให้มากขึ้นอีก

2. การกวาดวิชาตั้งแต่ก่อนระดับอนุบาล ระดับอนุบาล และในระดับที่สูงขึ้น มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ตลอดจนความสุขที่เกิดขึ้นจากการได้รับความอบอุ่นจากครอบครัว การกวาดวิชาจะสร้างความเป็นเกลไภายในตัวมนุษย์มากขึ้น ในลักษณะที่มีหน้าที่เหมือนหุ่นยนต์ และมีส่วนผลักดันให้สังคมมนุษย์มีแนวโน้มเป็นไปในลักษณะของการแบ่งงานแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจนตามสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับสังคมผึ้ง

3. เป็นการลดคุณค่าของการศึกษาในด้านการค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้มีความรู้จริงและการขยายขอบข่ายของความรู้ออกไป อีกทั้งยังเป็นการทำลายแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ใหม่ให้แตกฉานออกไป

4. เป็นการทำลายนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางการศึกษา ด้วยเหตุที่การกวาดวิชาจะเน้นวิชาสามัญตั้งแต่ระดับอนุบาล โดยมีลักษณะในรูปแบบของข้อสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาที่จำกัดการรับเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา

จากผลของการกวาดวิชาดังกล่าว ถ้าในสังคมยังนิยมผู้ที่เก่งกว่า โดยการคัดเลือกด้วยการใช้แบบทดสอบที่วัดโดยใช้ฐานความรู้เป็นเกณฑ์ ย่อมมีผลทำให้การกวาดวิชาสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ถ้าทุกคนในสังคมปรับเปลี่ยนความคิดเสียใหม่ไม่หลงมกยกับการแข่งขันเพื่อให้ได้ผู้ชนะ ไม่ยึดถือกับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากความรู้อย่างเฉพาะในเนื้อหาวิชาที่เรียน ก็จะสามารถช่วยลดบทบาทของการกวาดวิชาไปได้มาก และช่วยให้เด็กของเรากลับมาเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ ไม่ใช่หุ่นยนต์อีกต่อไป

การบริหารงานในโรงเรียนอนุบาล

การบริหารงาน จัดได้ว่าเป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งในทุก ๆ หน่วยงาน ซึ่งในโรงเรียนจะประกอบไปด้วยการบริหารหลายด้านด้วยกัน เช่น การบริหารงานธุรการ งานวิชาการ งานบุคลากร และงานอาคารสถานที่ เป็นต้น

พูนศรี ตันตวิวัฒน์ (2528) ได้ศึกษาความพร้อมในการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลซึ่งพบว่า ครู ผู้บริหารงานของโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลทุกด้านมีความพร้อมมาก สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานวิชาการ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่

ศุภลักษณ์ วสันตวิวงศ์ (2515) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบการจัดและการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนอนุบาลเอกชนกับโรงเรียนอนุบาลของรัฐ เพื่อศึกษาความแตกต่างของการบริหารงานในด้านธุรการและวิชาการ พบว่า

1. การจัดและดำเนินงานโรงเรียนอนุบาลทั้งหมดแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ มีโรงเรียนที่อยู่ในระดับดีประมาณร้อยละ 65 ระดับปานกลางประมาณร้อยละ 25 และระดับที่ยังไม่ดีประมาณร้อยละ 10
2. โรงเรียนอนุบาลของเอกชนมีครูประจำชั้นที่ขาดคุณสมบัติทางการศึกษาด้านอนุบาลเป็นจำนวนมาก แต่ทั้งครูโรงเรียนของเอกชนและของรัฐต่างก็มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง
3. การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลเอกชนจัดให้นักเรียนได้เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับทักษะทั้งเลขคณิตและภาษามากกว่าโรงเรียนอนุบาลของรัฐ ส่วนโรงเรียนอนุบาลของรัฐจัดให้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนให้เริ่มเรียนวิชาทักษะเบื้องต้นเล็กน้อย ในกลุ่มของโรงเรียนอนุบาลเอกชนมีความแตกต่างกันภายในกลุ่มมาก แต่ของรัฐจัดและดำเนินงานอยู่ในแนวเดียวกัน

ต่อมา พรหมมา ภางาม (2523) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษามีปัญหา 4 ด้านคือ

1. ด้านการบริหาร ได้แก่ การอบรมบุคลากร การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและดำเนินงาน การเผยแพร่ความรู้ การตั้งงบประมาณอุดหนุน
2. ด้านการสอน ได้แก่ การกำหนดตัวผู้สอน ความรู้ของครู การทำระเบียบสุขภาพ การให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง และการเตรียมความพร้อม
3. ด้านการบริการ ได้แก่ การเลี้ยงดูเด็ก การแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร

4. ด้านการเลี้ยงดูเด็ก ได้แก่ การฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองเบื้องต้น การพาเด็กไปชมและเรียนรู้ธรรมชาติ การจัดหาของเล่นและการจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับวัย

นอกจากนี้ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2530) ได้วิเคราะห์แนวการจัดการศึกษาระดับอนุบาล พบว่า

ในด้านนโยบายของรัฐ รัฐได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน กล่าวคือ การที่รัฐเปิดขยายชั้นเด็กเล็ก เปิดขยายชั้นอนุบาลและส่งเสริมให้เอกชนได้เข้าร่วมแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษา แต่ยังมีปัญหา คือ เอกชนไม่แน่ใจแนวนโยบายของรัฐ ซึ่งสนับสนุนให้เอกชนเข้ามาช่วยจัดการศึกษาแก่เด็กอนุบาล เพราะรัฐได้เปิดดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐพร้อมกันไปด้วย

ในด้านการจัดการศึกษา ผู้บริหารส่วนใหญ่ทราบนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลค่อนข้างมาก แต่มีส่วนร่วมในการวางนโยบายระดับจังหวัดน้อย มีความแตกต่างกันในเรื่องมาตรฐานคุณภาพ การจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนพอควร และผลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ใช้แนวการจัดประสบการณ์ต่างกันไปในการจัดการศึกษา

ในด้านการบริหาร ปรากฏว่าหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับอนุบาลและเด็กเล็ก มีการติดต่อเกี่ยวข้องกันน้อยมาก เอกชนมีความเห็นว่า การที่หน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับนี้มีผลกระทบต่อการลงทุน และจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนลดลง นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความซ้ำซ้อนของเขตบริการหน่วยงานพอสมควร

ในด้านการเรียนการสอนพบว่าครูมีปัญหาเรื่องวิธีการสอนในเรื่องการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และในเรื่องการควบคุมชั้นเรียนมาก

เชสเตอร์ (Chester, 1966) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ วิธี ให้คณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดอบรมสาธิตวิธีการสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคยกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ จัดอภิปรายปัญหาการปรับปรุงการสอน จัดโครงการให้ครูในโรงเรียนสลับเปลี่ยนกันเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน จัดหาวิทยากรมาช่วยในการประชุมปฏิบัติการและการประชุมปัญหาการสอน ประเมินผลและติดตามผลการประชุมปฏิบัติการ การสาธิตการสอน จัดปฐมนิเทศครูใหม่ หาวิธีวิจารณ์งานของครูแบบดีเพื่อไม่ให้ครูเสียกำลังใจ ให้ครูมีเวลาสำหรับงานสอนมากขึ้น ให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกวัสดุทัศนวัสดุอุปกรณ์การสอน จัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับ

วิธีการแก่ครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือหรือบทความที่เกี่ยวกับวิชาชีพเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน ประชมครูเพื่อประเมินผลการเยี่ยมห้องเรียนและจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง พาหนะและค่าที่พักให้แก่ครูที่ไปอบรมทางวิชาการ

ในขณะที่บัคเนอร์ (Buckner, 1987) ได้ทำการศึกษาเรื่อง จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลตามการรับรู้ของ ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศ ผลการวิจัยพบว่า

1. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูใหญ่ ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 และศึกษานิเทศน์เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
2. ครูใหญ่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากศึกษานิเทศน์ในการรับรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการศึกษาระดับอนุบาล
3. ครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 และศึกษานิเทศน์มีความเห็นสอดคล้องกันมากกว่าในการรับรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอนุบาลเมื่อเปรียบเทียบกันในระหว่างครูอนุบาล ครูในชั้นเกรด 1 ศึกษานิเทศน์ และครูใหญ่

แวน (Wane, 1984) ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรและกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลเขตเลคแลนด์ (Leckland) นิวเจอร์ซีย์ ค.ศ. 1963-1983 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรส่วนใหญ่จะบันทึกไว้อย่างละเอียดมากกว่าการบอกกล่าวจากครูผู้สอน ในสิบปีที่ผ่านมาหลักสูตรจะเน้นการศึกษาวิชาการมากขึ้น การทำงานของเด็กที่จัดเป็นกลุ่มลดลง ขณะที่การให้เด็กทำงานเป็นรายบุคคลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานของเด็กลงจะเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก เวลาที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมและพละนันทนาการน้อยลง แต่ครูก็เห็นว่ายังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ในการสอนของครูเน้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา แต่ไม่ได้ใช้แบบฝึกหัดในการจัดการเรียนการสอน

คาร์ลสัน (Carlson, 1984) ได้ทำการสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลในชุมชนเนบราสกา (Nebraska) ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูโรงเรียนอนุบาลส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล โรงเรียนอนุบาลที่มีความรู้ด้านอื่น ๆ มาสอนชั้นอนุบาล และการสอนของครูเป็นการสอนแบบไม่เต็มเวลา ลักษณะการจัดการเรียนการสอนจะเน้นด้านวิชาการ ครูอนุบาลมีความต้องการให้มีการจัดหลักสูตรการวางแผนการสอนและการอบรมขณะทำงาน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีข้อกำหนดของรัฐ เพื่อให้มีการจัดอบรมครูที่เกี่ยวข้องกับเด็กในระดับอนุบาล ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการอบรมครูในโรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีแนวทางการจัดหลักสูตรระดับอนุบาลให้ครูนำไปใช้

จากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลของรัฐมีความพร้อมในการบริหารงานทุกด้าน ในขณะที่รัฐมีนโยบายให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ แต่ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนไม่ได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ

ในด้านการจัดการเรียนการสอน จึงทำให้แต่ละโรงเรียนมีมาตรฐานและคุณภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเนื่องมาจากการนำหลักการและแนวคิดของนักศึกษามาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนของตน และมักจะมุ่งเน้นในด้านวิชาการมากขึ้น ในขณะที่การพัฒนาเด็กในด้านอื่น ๆ ลดลง

การจัดการเรียนการสอนของครอบครัว

นอกจากงานด้านการบริหารแล้วงานด้านการจัดการเรียนการสอนยังมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะเป็นงานที่อาจกล่าวได้ว่าส่งผลโดยตรงต่อเด็ก ซึ่งในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนหรือที่เรียกว่าการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัยอนุบาลนั้น ในปี 2524 วาสิ ปรุงสิงห์ ได้ศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดในโรงเรียนอนุบาล 3 ประเภท ตามสังกัด คือ โรงเรียนอนุบาล และสถานรับเลี้ยงเด็กในสังกัดรัฐบาล และเอกชน มลนิธิ และสมาคมต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนทั้ง 3 สังกัด จัดกิจกรรมในหมวดการเล่นเครื่องเล่นสัมผัสมากที่สุด รองลงมาเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นบทบาทสมมติ กิจกรรมการออกกำลังกาย และน้อยที่สุดเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการเล่นเกมต่าง ๆ

2. ครุส่วนใหญ่ทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นว่าสภาพโรงเรียนเท่าที่ขึ้นอยู่กับด้านนโยบาย บุคลากร ตลอดจนการดูแลอยู่ในสภาพที่พอใช้ได้ แต่ควรมีการปรับปรุงบ้างในด้านอาคารสถานที่และบริการต่าง ๆ

3. ผู้ปกครองของเด็กในโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดในโรงเรียน 30 กิจกรรม ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าถ้าเด็กได้ฝึกความพร้อมแล้วจะมีการพัฒนาในพัฒนาการด้านต่าง ๆ และผู้ปกครองต้องการให้เด็กทำกิจกรรมทุกชนิด ยกเว้นกิจกรรมเล่นกับทราย และกิจกรรมฝึกทักษะคณิตศาสตร์ด้านการคูณและการหาร

4. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเกณฑ์ในการเลือกโรงเรียนให้เด็กดังนี้คือ เลือกโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านหรือที่ทำงาน มีอาคารที่สะอาด สวยงาม ปลอดภัย มีห้องเป็นสัดส่วน เก็บค่าเล่าเรียนเป็นรายภาค และครูปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษาระดับอนุบาลมาแล้ว

ในขณะที่ โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ ส่วนมากมีพื้นที่สนามและเครื่องเล่นสนามเพียงพอกับจำนวนนักเรียน จัดบริเวณโรงเรียนและอาคารเรียนได้สะอาดเรียบร้อยและสวยงามมาก แต่ขนาดของห้องเรียนค่อนข้างแคบ เนื่องจากมีจำนวน

นักเรียนมากทำให้การจัดกิจกรรมลำบาก สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียนตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์ภายในห้องจัดได้ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนมีนโยบายในการจัดไว้และได้นำนโยบายไปปฏิบัติจริง แต่ส่วนใหญ่จัดได้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายได้ปานกลาง ส่วนหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์นั้นนิยมใช้แนวการจัดประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเองมากที่สุด ในการจัดประสบการณ์ ได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และจัดทำบันทึกกิจกรรมประจำวันส่งผู้บริหารตรวจล่วงหน้า 1 สัปดาห์ แล้วจึงนำมาสอน วิธีสอนที่ครูใช้มากที่สุดเรียงตามลำดับคือ การเล่านิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ การเล่นเกม การใช้เพลงประกอบการสอน ลักษณะนิสัยที่ครูเน้นมากที่สุด 3 ประการ คือ การให้ช่วยเหลือตนเอง ความมีระเบียบ และความรับผิดชอบ สำหรับสื่อที่ครูใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีจำนวนมาก ลักษณะของสื่อการสอนของครูมีความเหมาะสมกับนักเรียน และเป็นสื่อที่ครูผลิตเอง ส่วนเครื่องเล่นมีไม่เพียงพอกับนักเรียนและเครื่องเล่นไม่ครบตามพัฒนาการที่ควรส่งเสริม และนักเรียนไม่ค่อยมีเวลาเล่นเครื่องเล่น

3. การวัดและประเมินผล วิธีการที่ครูใช้มากที่สุดคือ การตรวจผลงานหรือแบบฝึกหัด ครูวัดและประเมินผลในช่วงปลายภาคเรียน และเมื่อนักเรียนทำกิจกรรมเสร็จแล้วปัญหาที่ครูพบในการวัดและประเมินผลคือ ครูไม่ค่อยมีเวลา และไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผล

4. การนิเทศ ครูได้รับการนิเทศการสอนจากผู้จัดการ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่และที่ปรึกษาทางวิชาการประจำโรงเรียน ส่วนเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนไปให้การนิเทศน้อยที่สุด เรื่องที่ครูต้องการได้รับการนิเทศมากที่สุดคือ การแก้ปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนและเทคนิควิธีสอน

นอกจากนี้สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร (2531) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการสอนระดับอนุบาลศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับครู พัฒนาการด้านร่างกายอารมณ์จิตใจสังคม และสติปัญญา อยู่ในเกณฑ์ดีโดยเฉลี่ยทุกด้าน

วิทยาลัยครูสวนดุสิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ้างถึงในสุวัฒน์ วรานุสาลัน, 2526) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยระหว่างเด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมกับเด็กที่ไม่ได้ผ่านการเตรียมความพร้อม พบว่าเด็กที่เตรียมพร้อมมาก่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ฮิลการ์ด (Hillgard อ้างถึงในพรณี ชุทัย เจนจิต, 2524) ทำการทดลองเกี่ยวกับความพร้อมของเด็กอนุบาลโดยการฝึกให้ติดกระดุม ปีนบันได และการใช้กรรไกร หลังการฝึกพบว่ากลุ่มทดลองซึ่งมีอายุแก่กว่ากลุ่มแรก 3 เดือน สามารถทำกิจกรรมได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม

แต่หลังจากนั้นเด็กกลุ่มควบคุมได้รับการแนะนำให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวภายใน 1 สัปดาห์ พบว่า สามารถทำได้ดีเท่ากับกลุ่มทดลอง ผลการทดลองสรุปได้ว่า เด็กที่มี วุฒิกวาระประกอบกับประสบการณ์เมื่อถึงเวลาที่พร้อม จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องการฝึกหัด

กิติยวดี บุญชื้อ และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองสอนชั้น อนุบาล โดยรับเด็กอายุ 3 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี 6 เดือน เข้ามาอยู่ในโครงการทดลอง เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนในโครงการทดลอง ซึ่ง ไม่เน้นการสอนหนังสือ แต่มุ่งเน้นการฝึกความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เช่น พัฒนาการทาง กาย อารมณ์ สังคม และความคิด กับนักเรียนนอกโครงการที่จบจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งยึดการเรียนภาควิชา การเน้นการอ่าน การเขียน การเรียนเลข และภาษาอังกฤษ โดยใช้คะแนนการสอบเข้า อายุ เพศ เป็นเกณฑ์ในการจับคู่เด็ก และเปรียบเทียบ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็น 2 ระยะ คือ เมื่อนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มผ่านการเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 ระยะหนึ่ง และประถมศึกษาปีที่ 4 อีกระยะหนึ่ง ในระบบการเรียน ของโรงเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งปรากฏว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนใน โครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลกับนักเรียนนอกโครงการไม่แตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงเด็กที่ ผ่านโครงการทดลองสอนชั้นอนุบาลที่ไม่เน้นการสอนหนังสือ เมื่อเรียนอยู่ในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 และ 4 จะมีความรู้ความสามารถทางวิชาการเท่าเทียมกับเด็กที่จบ มาจากโรงเรียนอนุบาลอื่น ๆ ซึ่งผ่านการเรียนภาควิชาการมาแล้ว

ผลการทดลองนี้ยืนยันในทฤษฎีทางการอนุบาลศึกษาได้ว่า ในการสอนระดับชั้น อนุบาลนั้น ควรสอนโดยการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ มากกว่าการสอนเน้นด้าน วิชาการ ได้แก่ การอ่าน เขียน และทำเลข รวมทั้งการเรียนภาษาอังกฤษ กล่าวคือ การสอนโดยการเน้นวิชาการจะทำให้เด็กเครียดเบื่อหน่าย และต้องมาเรียนซ้ำของเก่า อีกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

เบคเลย์ (Beckley, 1986) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดตารางกิจกรรม ประจำวันในโรงเรียนอนุบาล ตัวเลือกและผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ามีความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน ที่จัดตารางกิจกรรมประจำวันระหว่างการจัดแบบครึ่งวันทุกวัน แบบเต็มวันบางวัน และ แบบเต็มวันทุกวันให้กับนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการจัดตาราง กิจกรรมประจำวัน 3 ประเภท คือ นักเรียนที่ใช้ตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวัน ทุกวัน มีความแตกต่างในเรื่องการจัดจำจำนวนเลขและตัวอักษร กลุ่มที่ใช้ตาราง กิจกรรมแบบเต็มวันบางวัน มีผลดีในเรื่องความสามารถในการเขียนจำนวนเลขได้ตาม

คำบอก จากข้อมูลของคณะโดยเฉลี่ย การจัดการกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน มีผลดีกว่าแบบอื่น ๆ การใช้ตารางกิจกรรมประจำวันแบบเต็มวันทุกวัน สามารถใช้เวลา ในการทำกิจกรรมสร้างเสริมได้มากกว่าการจัดแบบอื่น ๆ

ส่วน มีนา สุวรรณโอภาส (2527) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดสภาพ ห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัย โดยผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการสภาพห้องเรียนแบบ ครอบครัวในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นห้องเรียนแบบเปิด มีมุมกิจกรรมเพื่อเสริมประสบการณ์ ต่าง ๆ ไว้สำหรับเด็กเลือกทำ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยมีครูเป็นผู้แนะ และคอยดูแลตลอดเวลาระยะเวลา 2 ปี หรือมากกว่านี้

ผลการวิจัยพบว่า การจัดสภาพห้องเรียนแบบครอบครัวในระดับปฐมวัยสอดคล้อง กับความสนใจและความสามารถของเด็ก ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย เป็นอิสระ ไม่ต้องใช้ งบประมาณ ติดตามเด็กได้ใกล้ชิด เด็กได้เรียนตามความถนัด และได้ร่วมวางแผนกับครู

นอกจากนี้ บุษบัน สุนทรคารทูล (2520) ได้ทำการสร้างชุดการสอนวิชา คณิตศาสตร์สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การเรียนแบบศูนย์การเรียนมีประโยชน์มาก เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิด เห็นได้ฝึกการตัดสินใจ ช่วยในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และเพิ่มพูนความ รับผิดชอบแก่เด็กมากขึ้น ทำให้สามารถศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลได้สะดวกยิ่งขึ้น อุปกรณ์ ไม่ต้องลงทุนมาก เพราะการสอนระดับอนุบาลมีลักษณะเป็นกิจกรรมอยู่แล้ว หน้าที่ของครู เพียงแต่รวบรวมให้เป็นหน่วยการสอนที่เหมาะสมเท่านั้น และไพบลีย์ อปันโน (2523) ได้ทำการสร้างชุดการสอนความพร้อมทางสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย เรื่องการฝึกความคิดเชิงเหตุผลในการจำแนกประเภท ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนชุดนี้มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยพัฒนาความพร้อมทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยได้สูงขึ้น และจากการใช้แบบ สอบถามพบว่า ครูอนุบาลพอใจและเห็นคุณค่าของชุดการสอนที่สร้างขึ้น

มงคลศรี แก้วปวัต (2526) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู อนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษาของเด็กนักเรียนอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล สังกัด สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า

1. พฤติกรรมการสอนของครูอนุบาลในการเตรียมความพร้อมทางภาษาให้แก่ เด็กอนุบาลที่เกิดขึ้น เป็นดังนี้

1.1 พฤติกรรมการสอนฟังที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ครูถามคำถามเกี่ยวกับ เนื้อเรื่องที่ฟัง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ทำเสียง เปิดเทปเสียงต่าง ๆ ให้นักเรียน ฟังหรือฟังเสียงต่าง ๆ รอบตัว แล้วบอกว่า เป็นเสียงอะไร เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

1.2 พฤติกรรมการสอนพูดที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ให้นักเรียนเล่าเรื่อง หรือเหตุการณ์ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ เพื่อฝึกการ ใช้คำพูดในโอกาสต่าง ๆ

1.3 พฤติกรรมการสอนอ่านที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ฝึกให้ท่องคำคล้องจอง บทกลอนง่าย ๆ หรือร้องเพลง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ฝึกให้นักเรียนเรียงลำดับเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง โดยการเรียงภาพหรือเล่าเรื่อง

1.4 พฤติกรรมการสอนเขียนที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ ให้นักเรียนวาดภาพตามใจชอบ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ ฝึกกล้ามือ และให้นักเรียนต่อจุดตามแบบ พฤติกรรมการสอนเขียนที่ไม่เกิดขึ้นเลยคือ การเล่นเกมและเล่นทราย

2. พฤติกรรมการเตรียมความพร้อมทางภาษาของครูชั้นอนุบาลปีที่ 1 และครูชั้นอนุบาลปีที่ 2 ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับชุตินา สวสุตานนท์ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถภาพของครูอนุบาลพบว่าสมรรถภาพที่ครูอนุบาลขาดมากที่สุดเป็นสมรรถภาพทางด้านทักษะ ซึ่งได้แก่

1. การเลือกการเตรียมประสบการณ์ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. การใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของประสบการณ์

3. การใช้วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์

4. การเล่านิทานหรือเรื่องราว โดยการใช้น่าประเภตต่าง ๆ

5. การแยกเสียงและการสาธิตเขียนแบบต่าง ๆ

6. การจัดกลุ่ม และการใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม

7. การใช้เครื่องเล่นในร่ม

8. การใช้อุปกรณ์ให้จังหวะ เครื่องดนตรี และเครื่องเขียนเสียงต่าง ๆ

9. การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

ในขณะที่วันดี วุฒิโกศ (2522) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาลในทัศนะของครูใหญ่ ครู และผู้ปกครองในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณลักษณะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับครูอนุบาล คือ พุดจาสุภาพเรียบร้อย ใช้คำพูดที่เหมาะสมกับนักเรียน ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับเด็ก รักและเมตตาเด็กโดยทั่วหน้า ส่วนข้อเสนอแนะของตัวอย่างประชากร เสนอว่าต้องการครูอนุบาลที่มีลักษณะรักและให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน ไม่ขู่บังคับนักเรียน ชี้แจงเหตุผลให้นักเรียนได้เข้าใจ รู้จักปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ

การจัดการเรียนการสอนของครูอนุบาลในปัจจุบันจะเป็นไปในแนวใดขึ้นอยู่กับสังกัดของโรงเรียนนั้น ๆ ส่วนใหญ่โรงเรียนมีนโยบายในการจัด และนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายได้ในระดับปานกลาง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเตรียมความพร้อมกับการมุ่งเน้นทางด้านวิชาการ งานวิจัยหลาย

เรื่องได้ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนแบบเตรียมความพร้อมเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเด็กวัยอนุบาล เพราะเป็นการจัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก เป็นการสร้างเด็กให้มีความใฝ่รู้อยู่เสมอ และเด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมสามารถเรียนทางด้านวิชาการได้เท่ากับเด็กที่เรียนแบบเน้นวิชาการ แต่การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนส่วนใหญ่คือการเน้นด้านวิชาการ ซึ่งเป็นการจัดที่ไม่เหมาะสมกับเด็กและส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กหลายด้าน

ผู้ปกครองกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กวัยอนุบาล

ในปัจจุบันสถาบันทางการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องมาจากบิดามารดาจำเป็นต้องออกทำงานนอกบ้านทั้งสองคน จึงทำให้บิดามารดาต้องส่งลูกเข้าโรงเรียนตั้งแต่ยังเล็ก เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของตน อย่างไรก็ตาม ความรู้ ความเข้าใจในการเลือกโรงเรียนของผู้ปกครองนั้นมีความแตกต่างกัน สุธิ ฤกษ์ศรีคุณสมผล (2523) ได้ศึกษาความคิดเห็นของพ่อแม่ที่ส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลที่มุ่งจัดการศึกษาทางด้านเตรียมความพร้อม กับผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ทางจิตวิทยาพัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี และมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเตรียมความพร้อมแก่เด็กอนุบาลโดยเฉพาะนั้นมีผลดีมากกว่าผลเสีย

ผลดีเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เด็กมีความรู้สึกรักและชอบมาโรงเรียน การเรียนแบบเตรียมความพร้อมเป็นการเตรียมทางด้านสติปัญญาต่อไป และเป็นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ การเรียนไม่เป็นความเร่งเด็กจนเกินไป เด็กกระตือรือร้น มีความกล้าที่จะแสดงออก และสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ เด็กรู้จักรับผิดชอบและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นอย่างดี เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่เคร่งเครียดกับการทำการบ้าน เด็กมีระเบียบวินัยและรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการฝึกทักษะเพื่อช่วยเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนอ่านเขียนต่อไป

ผลเสียเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ผู้ปกครองเกรงว่าเด็กจะเรียนไม่ทันเด็กโรงเรียนอื่น เด็กอาจมีปมด้อยในกรณีที่มีการเปรียบเทียบกับเด็กอื่น เด็กต้องเรียนอ่านเขียนอาจรู้สึกเบื่อเลยไม่อยากมาโรงเรียน การเรียนการสอนเช่นนี้ไม่ทันใจผู้ปกครองเพราะซ้ำไป จะทำให้เด็กชอบศิลปะมากกว่า อ่าน เขียน หรือเลข ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลกลัวว่า ลูกจะเรียนไม่เก่งเท่าเด็กอื่น เด็กมีเวลาว่างมากเกินไป เด็กที่มีความพร้อมมากจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครูได้

ในขณะที่ จันทนา เตรียมดำรงค์ (2523) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของ บิดามารดาและผู้ปกครอง เด็กโรงเรียนอนุบาลสามแสนที่มีต่อการจัดการและการดำเนินการ การศึกษาในระดับอนุบาล พบว่า ผู้ปกครองส่วนมากยังต้องการให้เด็กได้พัฒนาการอ่าน เขียน และผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนและให้ความสนใจเด็กรวมทั้งเน้นความสำคัญของผลงานของเด็กว่า มีความหมายต่อตัวเด็กมาก ส่งผลให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออก เชื่อมั่นตนเอง ไม่บั่นทอนความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ผู้ปกครองส่วนมากสนับสนุนนโยบาย และการกระทำของโรงเรียนที่เน้นการเตรียมความพร้อม และจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการให้เด็กได้อ่านเขียนด้วย

ส่วนรสสุคนธ์ มกรมณี (2521) ได้สร้างชุดการสอนเพื่อช่วยผู้ปกครองเตรียมความพร้อมทางคณิตศาสตร์แก่เด็กก่อนเข้าโรงเรียนขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอน 2 ชุด สำหรับผู้ปกครองศึกษาด้วยตนเอง และชุดการสอนสำหรับผู้ปกครองใช้สอนเด็กนั้น มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ และมีความเห็นว่า นอกจากชุดการสอนนี้จะเป็นการให้การศึกษานอกระบบแก่ผู้ปกครองได้เข้าใจวิธีการสอนแล้วยังเป็นการกระตุ้นผู้ปกครองให้สนใจช่วยเหลือบุตรหลานของตนในการฝึกความพร้อมอีกด้วย

จากผลงานวิจัยดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้กับลูก ผู้ปกครองที่มีความรู้ทางจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก เป็นอย่างดี จะมีความเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กวัยอนุบาล และถึงแม้ว่าผู้ปกครองจะสนับสนุนนโยบายและการกระทำของโรงเรียน แต่ผู้ปกครองส่วนมากก็ยังคงต้องการให้เด็กพัฒนาการอ่าน การเขียนของเด็กด้วย ซึ่งในจุดนี้ทางโรงเรียนหรือครูประจำชั้นอาจช่วยเหลือโดยการสร้างชุดการสอนเพื่อช่วยผู้ปกครองเตรียมเด็กในด้านต่าง ๆ ได้

งานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่สามารถให้แนวคิดและแนวทาง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาในด้านการปฏิบัติได้เป็นอย่างดีต่อบุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูอนุบาล และผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กเมื่อได้รับประสบการณ์เหล่านั้น เพราะเด็กจะเป็นไปอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขาได้รับนั่นเอง ซึ่งการที่เด็กจะได้รับประสบการณ์ในวัยเยาว์อย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของพ่อแม่ และผู้ปกครองเป็นสำคัญ เพราะเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูและ ช่วยวางแนวทางการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการ ธรรมชาติและความต้องการของเด็กอย่างดีแล้ว ก็จะสามารถวางแผนทางการศึกษา และช่วยเหลือเด็กให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ